

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра соціальної роботи

(повна назва кафедри)

К в а л і ф і к а ц і й н а р о б о т а
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

**«Соціальний захист українських біженців: аналіз практик соціальної роботи та
розробка нових підходів»**

**«Social protection of Ukrainian refugees: analysis of social work practice and development
of new approaches»**

Виконала: здобувачка денної форми
навчання

спеціальності 231 Соціальна робота

Освітня програма Соціальна робота

Шум Катерина

Керівник: к.політ.н., доц.Тетяна ХЛІВНЮК

Рецензент:

проф.,д.політ.н.,зав.кафедрою

політичних наук та права

Світлана НАУМКІНА

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ __ від _____ 2024 р.
Завідувач кафедри

Тетяна ХЛІВНЮК
(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № _____
протокол № __ від _____ 2024 р.
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК _____ Наталя ЖОСАН
(підпис)

Одеса – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ НОРМАТИВНИХ ЗАСАД ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ ЗА КОРДОНОМ	7
1.1. Міжнародне право : законодавчі та нормативні засади захисту прав біженців та за кордоном	7
1.2. Характеристика складу українського населення та їх місця перебування	15
Висновок до першого розділу	29
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩА ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ ЗА КОРДОНОМ	31
2.1. Статус та відповідні можливості щодо соціального захисту українських біженців в країнах ЄС та за кордоном	31
2.2. Аналіз соціально -економічного становища, соціального захисту та соціальної інтеграції українських біженців за кордоном	46
Висновок до другого розділу	56
РОЗДІЛ 3 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНОВИЩА ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ	58
3.1. Методика дослідження, характеристика вибірки та аналіз результатів дослідження	58
3.2.Рекомендації щодо використання інноваційних методів соціальної роботи у сфері соціального захисту біженців: інтеграція цифрових технологій та дистанційних послуг	83
Висновок до третього розділу	87
ВИСНОВКИ	89

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ
ДОДАТКИ

93

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність теми соціального захисту українських біженців обумовлена безпрецедентним масштабом міграційної кризи, спричиненої військовими діями в Україні. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), з 24 лютого 2022 року понад 8,4 мільйона українців були змушені залишити свої домівки, шукаючи притулку в інших країнах [48]

Ця ситуація створила значний тиск на системи соціального захисту як в Україні, так і в країнах, що приймають біженців. Більшість біженців — це жінки та діти, які потребують особливої уваги та підтримки. Забезпечення їхніх базових потреб, таких як житло, медична допомога, освіта та інтеграція в нові громади, вимагає ефективних та скоординованих дій з боку державних органів, міжнародних організацій та громадянського суспільства.

Крім того, існує потреба в адаптації та розробці нових підходів у соціальній роботі з біженцями, враховуючи специфіку їхніх потреб та викликів, з якими вони стикаються. Це включає впровадження інноваційних методів підтримки, використання цифрових технологій для надання послуг та забезпечення психологічної підтримки.

Таким чином, дослідження практик соціальної роботи та розробка нових підходів до соціального захисту українських біженців є надзвичайно актуальними для забезпечення їхньої гідності, безпеки та благополуччя в умовах сучасних викликів.

На сьогодні окремі аспекти цієї теми не отримали широкого висвітлення у вітчизняній історіографії. Відсутність спеціальних комплексних досліджень ускладнює її розгляд. Проте існують певні напрацювання, зокрема праці О.І.Безпалової, О. О. Городецького, І. М. Каліущенко, Н. В. Ортинської, В.В.Філатова та інших.

Об’єкт дослідження: система соціального захисту українських біженців

у контексті сучасних соціальних викликів.

Предмет дослідження: практики соціальної роботи з українськими біженцями та розробка нових підходів до їх соціального захисту.

Метою даної роботи є дослідження сучасних підходів до соціального захисту біженців, аналіз інноваційних методів соціальної роботи з цією категорією населення та розробка практичних рекомендацій щодо використання цифрових технологій і дистанційних послуг для ефективної підтримки біженців, зокрема українців, у різних країнах.

Завдання дослідження:

1. Провести аналіз літератури та міжнародно-правових документів щодо соціальної роботи з біженцями, визначити основні концепції та підходи у цій сфері.
2. Вивчити досвід країн ЄС, США, Канади та інших держав у реалізації програм підтримки біженців, оцінити їх ефективність.
3. Провести емпіричне дослідження для виявлення ключових проблем та потреб біженців у соціальній, економічній, психологічній та освітній сферах.
4. Дослідити можливості застосування цифрових технологій, мобільних додатків та дистанційних платформ у роботі з біженцями.
5. Розробити практичних рекомендацій для біженців, включаючи контакти, платформи, ресурси підтримки, а також рекомендації для студентів та фахівців, які працюють у сфері соціальної роботи.
6. Запропонувати шляхи вдосконалення соціального захисту біженців, включаючи інтеграцію інноваційних методів, та визначити перспективи подальших досліджень у цій сфері.

Для досягнення мети та виконання завдань дослідження застосовано комплекс **методів:** аналіз і синтез, порівняльний аналіз, узагальнення, соціологічне опитування, інтерв'ю, спостереження, контент – аналіз, статистичні методи та методи обробки та аналізу даних.

Структура роботи. Робота складається з 3-х розділів, висновків до

розділів, загальних висновків, списку використаної літератури з 88 джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ НОРМАТИВНИХ ЗАСАД ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ ЗА КОРДОНОМ

1.2. Міжнародне право : законодавчі та нормативні засади захисту прав біженців та за кордоном

Конвенція про статус біженців 1951 року визначає біженця як особу, яка, перебуваючи за межами країни свого громадянства, має обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознаками раси, релігії, національності, належності до певної соціальної групи або політичних переконань. Така особа не може або не бажає скористатися захистом своєї країни, або, якщо вона не має громадянства та перебуває за межами країни свого колишнього постійного проживання, не може або не бажає повернутися туди.[18]

Відмінність між біженцями та внутрішньо переміщеними особами (ВПО) полягає в тому, що біженці перетинають міжнародний кордон, тоді як ВПО залишаються в межах своєї країни. Відповідно, ВПО не підпадають під визначення біженця та не користуються спеціальним міжнародним статусом і правами, передбаченими для біженців.

Питання статусу біженців регулюються низкою міжнародних документів, зокрема:

Конвенція про захист цивільного населення під час війни (1949 р.): Стаття 44 цієї Конвенції забороняє державам вороже ставитися до біженців, які фактично не перебувають під захистом жодного уряду, лише на підставі їхньої юридичної належності до держави-супротивниці[12].

Угода про скасування віз для біженців (1959 р.) передбачає, що біженці, які законно проживають на території держави-учасниці, можуть бути звільнені від зобов'язань щодо отримання візи для перетину кордону, за умови

наявності дійсних проїзних документів та короткотривалого перебування не більше 3 місяців.

У 1969 році (ОАЄ) прийняла Конвенцію, яка розширила визначення терміну «біженець», включивши осіб, змушених залишити свої домівки через зовнішню агресію, окупацію, іноземне домінування або серйозні порушення громадського порядку.

Конвенція про статус апатридів 1954 року визначає апатридів як осіб, які не розглядаються громадянами жодної держави. Біженці можуть бути визнані апатридами, якщо вони не мають громадянства жодної країни.

Декларація ООН про територіальний притулок 1967 року закріплює право будь-якої особи, включаючи біженців, на притулок, забороняючи примусове повернення до країни, де її життю або свободі загрожує небезпека.

Додатковий протокол до Женевських конвенцій 1977 року забезпечує захист біженців і апатридів відповідно до положень Женевських конвенцій.[12]

Європейська угода про передачу відповідальності за біженців 1980 року створює законні підстави для перебування біженців на території інших держав, визначаючи механізми передачі відповідальності між державами-учасницями.

Дотримання положень цих міжнародних документів є ключовим для гарантування прав біженців.[63,65,68]

У 2016 році Генеральна Асамблея ООН прийняла Нью-Йоркську декларацію про біженців і мігрантів, яка стала основою для розробки Глобального договору про біженців та Глобального договору про безпечну, впорядковану та законну міграцію, ухвалених у 2018 році. Ці документи визнають, що, хоча біженці та мігранти стикаються з подібними проблемами, лише біженці мають право на конкретний міжнародний правовий захист, передбачений міжнародним правом для біженців. Глобальний договір про біженців, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 2018 року за резолюцією A/RES/73/151, отримав підтримку 181 країни. Проти виступили

США та Угорщина, а Єритрея, Лівія та Домініканська Республіка утрималися від голосування. Цей договір не замінює Конвенцію про статус біженців 1951 року, а спрямований на зміцнення її системи захисту, яка стикається з викликами сучасності.[6]

Зростання кількості вимушено переміщених осіб, зокрема через збройні конфлікти, переслідування та насильство, досягло рекордних показників. Незважаючи на щедрість приймаючих країн та донорів, розрив між потребами біженців та наявним гуманітарним фінансуванням продовжує збільшуватися.

Хоча Глобальний договір не є юридично обов'язковим, він базується на принципах гуманності та міжнародної солідарності. Договір підкреслює важливість дотримання принципу невидворення, закріпленого в Конвенції про статус біженців 1951 року та Протоколі 1967 року. Держави закликаються дотримуватися не лише формальних зобов'язань, але й духу цих документів. Глобальний договір служить політичним вираженням волі міжнародної спільноти щодо посилення співпраці та солідарності з біженцями та країнами, які їх приймають. Він наголошує на необхідності відновлення центральної ролі міжнародної співпраці в системі захисту біженців та підкреслює значущість справедливого розподілу тягара та відповідальності між державами-членами.[6]

Міжнародно-правові акти, що регулюють положення внутрішньо переміщених осіб (ВПО), включають Рекомендацію Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 5 квітня 2006 року. Основні принципи цього документа можна стисло визначити в контексті специфіки перехідного правосуддя. Пріоритетом є забезпечення захисту та надання допомоги найбільш уразливим групам населення відповідно до міжнародних стандартів права. Держава не повинна відмовлятися від пропозицій інших держав та міжнародних організацій щодо надання допомоги ВПО. Держави-члени мають ефективно розслідувати порушення прав ВПО відповідно до своїх міжнародних зобов'язань. ВПО не повинні повертатися в області, де існує реальна небезпека порушення їхніх основних прав.[65]

Ці принципи узгоджуються зі статтями Нью-Йоркської декларації про біженців та мігрантів від 19 вересня 2016 року, яка підкреслює важливість добровільної репатріації, незалежно від досягнення політичного врегулювання в країні походження. [48]

Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи від 5 квітня 2006 року наголошують на необхідності впровадження превентивних заходів, таких як стратегічні плани дій, для мінімізації негативних наслідків внутрішнього переміщення. Існують різноманітні міжнародно-правові акти договірною та регіонального характеру, що визначають правовий захист біженців та переселенців. Наприклад, Конвенція Організації Африканської Єдності, прийнята 20 червня 1974 року, регулює конкретні аспекти проблем біженців в Африці та визначає напрями співпраці між ОАЄ та Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) для вирішення проблем біженців на континенті. [48]

У контексті перехідного правосуддя такі документи демонструють позитивну практику, оскільки дозволяють ефективно вирішувати питання, пов'язані з біженцями та переселенцями, на регіональному рівні, враховуючи специфіку національного контексту та реальні потреби під час перехідного етапу розвитку. Це свідчить про можливість врегулювання питань біженців у рамках перехідного правосуддя на регіональному рівні, не виходячи за межі ключового впливу на суспільний перехід, розглядаючи їх як наслідок конфлікту та порушення прав груп осіб.

Система міжнародних інституцій у сфері захисту переміщених осіб функціонує на наднаціональному та регіональному рівнях. Одним із ключових суб'єктів на наднаціональному рівні є УВКБ ООН, яке діє відповідно до свого статуту та підпорядковується Генеральній Асамблеї ООН. УВКБ ООН відповідає за надання міжнародного захисту біженцям, координацію співпраці між державами, розробку заходів для запобігання виникненню біженців, підтримку внутрішньо переміщених осіб та інші гуманітарні й соціальні аспекти. Діяльність УВКБ ООН має гуманітарний та соціальний характер і є

аполітичною за своєю природою.[25]

Україна співпрацює з УВКБ ООН з 1996 року, коли було укладено відповідну угоду з урядом України, що передбачає створення представництва УВКБ ООН в Україні та регламентує аспекти його діяльності. Це стало першим кроком у залученні України до глобальної політики захисту біженців та внутрішньо переміщених осіб. З початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну співпраця з УВКБ ООН значно посилилася, особливо в питаннях захисту внутрішньо переміщених осіб.[48]

Постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2022 року № 445 «Про реалізацію спільного проєкту з Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців щодо додаткових заходів соціальної підтримки внутрішньо переміщеним особам» закріплює механізми надання додаткової грошової допомоги внутрішньо переміщеним особам (ВПО). Цей документ є частиною ширшої стратегії, спрямованої на підтримку переміщеного населення у складних умовах війни та постконфліктного періоду.

У серпні 2008 року УВКБ ООН затвердило основи політики та стратегії впровадження, які визначають ключову роль цієї організації у сприянні поверненню та реінтеграції переміщених осіб. Ці принципи включають відновлення верховенства права, створення умов для дотримання прав людини, забезпечення безпеки, функціонування судової та правоохоронної систем, розвиток інститутів громадянського суспільства, а також підтримку процесів примирення та вирішення проблем переміщеного населення через механізми правосуддя та історичну пам'ять. [48]

У контексті збройного конфлікту, спричиненого агресією Російської Федерації проти України, українські громадяни отримали можливість звертатися за міжнародним захистом у країнах Європейського Союзу. Це включає як статус біженця, так і додатковий захист. Особливого значення набув механізм «тимчасового захисту», який дозволяє українцям швидко отримати допомогу та доступ до базових соціальних послуг у державах-членах ЄС.[21]

Ці заходи демонструють посилену співпрацю між Україною та міжнародними організаціями, такими як УВКБ ООН, у розробці й впровадженні механізмів захисту ВПО. Водночас вони підкреслюють значення міжнародної солідарності та верховенства права в розв'язанні проблем переміщеного населення. [48]

4 березня 2022 року Рада Європейського Союзу ухвалила рішення про застосування Директиви 2001/55/ЕС від 20 липня 2001 року. Ця директива встановлює мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у випадку масового напливу переміщених осіб та передбачає заходи для забезпечення балансу зусиль між державами-членами ЄС щодо прийому таких осіб та вирішення пов'язаних із цим наслідків. Метою цього інструменту є спрощення та прискорення процедури надання захисту, що є особливо важливим у ситуаціях, коли традиційні процедури надання притулку можуть бути перевантажені.[21]

Міжнародно-правові стандарти, що регулюють статус біженців, формують комплекс їхніх прав та обов'язків. Правовий статус біженців базується на визначених юридичних принципах, які визначають його сутність та впливають на його зміст. Серед ключових принципів міжнародного права, що регулюють статус біженців, виділяються:

- принцип невідчужуваності основних прав та свобод, закріплений у статті 4 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, цей принцип підкреслює, що основні права та свободи людини є невід'ємними та не можуть бути обмежені або скасовані.
- право на громадянство та заборона самовільного позбавлення громадянства, тобто кожна людина має право на громадянство, і ніхто не може бути самовільно позбавлений свого громадянства або права змінити його.
- заборона застосування збройної сили для обмеження прав людини, використання збройної сили не повинно призводити до обмеження прав людини або позбавлення осіб їхньої національної, релігійної, культурної, мовної чи етнічної самобутності.

- заборона примусового переміщення населення та інші дії, що можуть призвести до насильницького переміщення осіб.
- право біженців на подання клопотання про надання притулку в інших країнах у разі переслідувань.
- право на свободу пересування, кожна людина має право покидати будь-яку країну, включаючи власну, та повертатися до своєї країни.
- заборона вислання біженців, тобто вони не можуть бути вислані або повернуті до країн, де їхньому життю або свободі загрожує небезпека.
- врахування специфічних потреб вразливих груп, особлива увага приділяється потребам жінок, глав сімей, безпритульних дітей, жертв катувань та травм, осіб похилого віку та інвалідів.
- принцип недискримінації, права і свободи, закріплені у міжнародних нормах прав людини, застосовуються до кожної людини, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, громадянства, мови, віросповідання, етнічного чи соціального походження.[25]

Дотримання цих принципів є фундаментом для забезпечення прав та свобод біженців відповідно до міжнародного права.

Принцип невисилання (non-refoulement) є фундаментальною нормою міжнародного права, яка забороняє державам повертати осіб до країн, де їхнє життя або свобода можуть бути під загрозою через расу, релігію, національність, належність до певної соціальної групи або політичні переконання. Цей принцип закріплений у Конвенції про статус біженців 1951 року та її Протоколі 1967 року. Він також вважається частиною звичаєвого міжнародного права, що означає його обов'язковість навіть для держав, які не є сторонами зазначених угод.

Право на притулок, з іншого боку, є ширшим поняттям, яке включає можливість особи шукати та отримувати захист в іншій державі від переслідувань. Це право закріплене в статті 14 Загальної декларації прав людини 1948 року, яка проголошує, що кожна людина має право шукати притулок від переслідувань в інших країнах і користуватися цим

притулком.[53]

Хоча право на притулок і принцип невисилання мають різне походження та нормативне закріплення, вони взаємодоповнюють одне одного. Принцип невисилання забезпечує мінімальний рівень захисту, забороняючи повернення особи до небезпечної для неї країни, тоді як право на притулок надає можливість отримати більш тривалий та стабільний захист у державі-приймачі. Варто зазначити, що принцип невисилання застосовується не лише в контексті захисту біженців, але й у сфері міжнародного права прав людини та міжнародного гуманітарного права. Це підкреслює його універсальний характер та важливість у забезпеченні захисту осіб, які зазнають переслідувань або інших серйозних загроз.

Міжнародний захист прав біженців та внутрішньо переміщених осіб (ВПО) є критично важливим для забезпечення їхньої гідності та безпеки. Міжнародні норми, зокрема принцип невидачі (*non-refoulement*), забороняють повертати біженців до країн, де їм загрожує переслідування або серйозна небезпека.[25]

У відповідь на кризові ситуації, такі як масова міграція з Близького Сходу до Західної Європи у 2015 році та значний потік українців, які шукали притулок у європейських країнах після повномасштабного російського вторгнення 24 лютого 2022 року, міжнародна спільнота вжила заходів для посилення захисту біженців. Зокрема, 4 березня 2022 року Рада ЄС активувала Директиву 2001/55/ЄС, яка встановлює мінімальні стандарти надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб, забезпечуючи швидкий та спрощений доступ до захисту в країнах ЄС.[21]

Однак, незважаючи на існуючі міжнародні стандарти, проблема біженців залишається актуальною. Різке збільшення кількості мігрантів призводить до політичних, економічних та соціальних криз у країнах, що приймають, створюючи додаткові виклики для міжнародного співтовариства.[44]

Таким чином, необхідно продовжувати реформування та посилення

міжнародних механізмів захисту прав біженців та ВПО, забезпечуючи ефективну реалізацію їхніх прав та інтеграцію в приймаючі суспільства.

1.2. Характеристика складу українського населення та їх місця перебування

Станом на 31 грудня 2023 року, за даними ООН, за кордоном зареєстровано 6,4 млн українців. Ця цифра включає також тих, хто виїхав або був примусово вивезений до Росії та Білорусі. Якщо виключити українців, які перебувають у країнах-агресорах, загальна кількість українців за кордоном становить близько 5,1 млн.[53]

Водночас ці дані мають певні недоліки. Наприклад, у Франції через відсутність вимоги для дітей подаватися на статус тимчасового захисту не враховано значну кількість українських дітей. Крім того, політика анулювання статусу тимчасового захисту для осіб, які повертаються до України, різниться між країнами. У Польщі цей статус автоматично втрачається, якщо людина повертається та залишається в Україні понад 30 днів. В Італії ж особи, які повертаються до України, але не скасовують статус тимчасового захисту, продовжують вважатися біженцями. Це свідчить про необхідність залучення альтернативних джерел даних для точнішої оцінки чисельності біженців.

Станом на кінець січня 2024 року, згідно з даними Євростату, статус тимчасового захисту в країнах ЄС отримали близько 4,3 млн українців. Найбільше біженців перебуває в Німеччині — 1,3 млн, Польщі — 951,6 тис., та Чехії — 381,2 тис.[35]

За кількістю українських біженців на тисячу жителів лідирує Естонія — близько 37 осіб на 1 тис. населення. Крім того, серед європейських країн, які не входять до ЄС, високий відсоток біженців спостерігається у Молдові, де українці становлять майже 5% населення, та в Чорногорії, де цей показник перевищує 10%.

Докладніший аналіз проблеми, включно з її статистичними та

методологічними аспектами, міститься у звіті «Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Фінальний звіт».

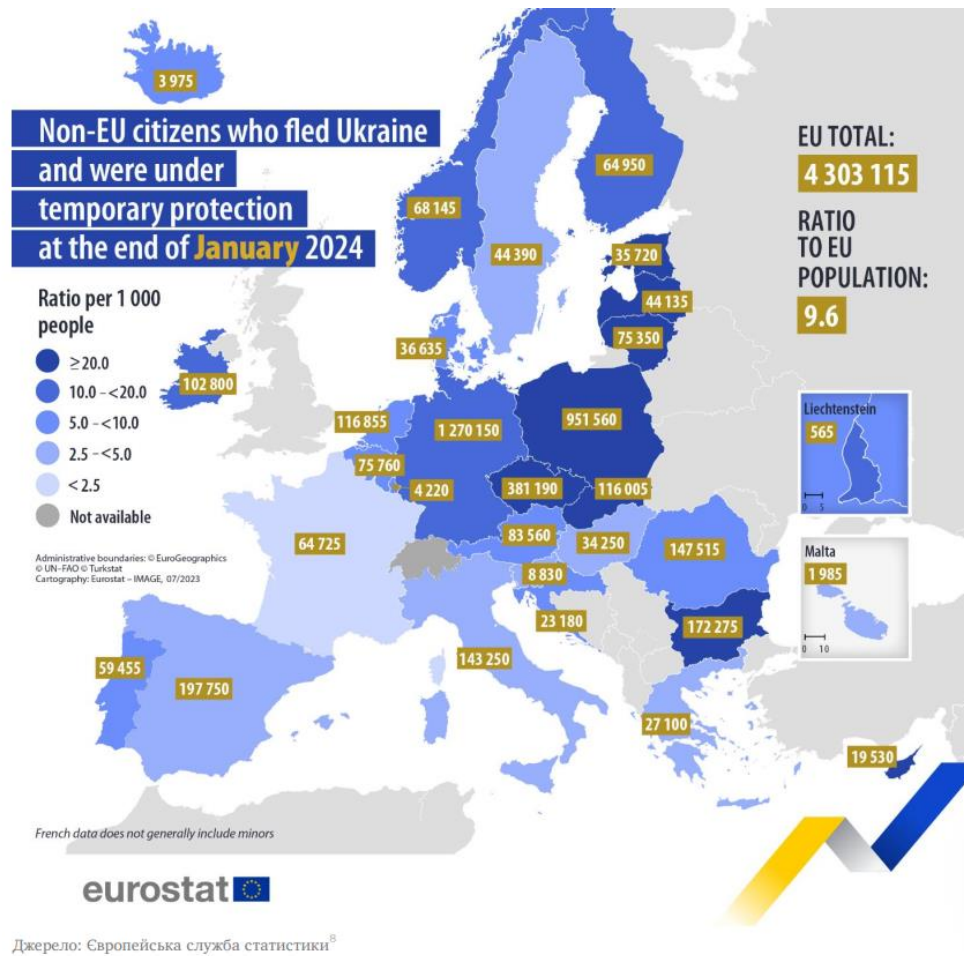

Рис.1.1. Розподіл українських біженців в країнах Європи

Між серпнем 2022 року та січнем 2024 року в країнах Європи частка чоловіків серед українських біженців зросла з 31% до 37%. Найпомітніше збільшення було зафіксовано в Нідерландах, де частка чоловіків піднялася на 22 відсоткові пункти — з 16% до 38%. У Франції, Польщі та Норвегії спостерігалось зростання на 8 відсоткових пунктів: у Франції — з 21% до 29%, у Польщі — з 31% до 37%, а в Норвегії — з 34% до 42%.[53]

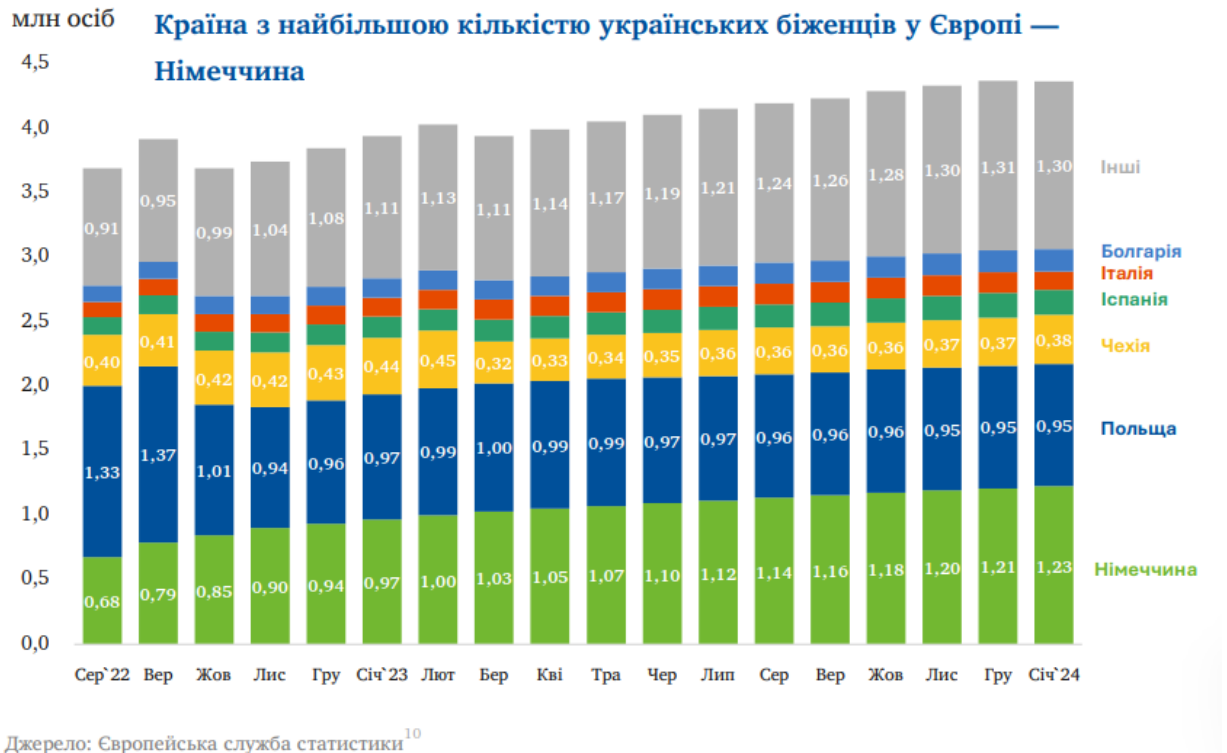

Рис. 1.2. Кількість українських біженців у Німеччині

За межами Європи найбільшими країнами, які прийняли українців після початку повномасштабного вторгнення, є США, Канада та Велика Британія. Станом на 28 листопада 2023 року в Канаді проживають близько 210,2 тисяч українців. У США їх чисельність становила близько 280 тисяч станом на 21 березня 2023 року, а у Великій Британії — 253,2 тисячі станом на 6 лютого 2024 року.

Водночас значна кількість українців опинилася в Росії, багато з них через примусове переміщення. Оцінити точну кількість українців у цій країні складно, але, за даними ООН, які базуються на офіційних російських джерелах, станом на 30 червня 2023 року в Росії перебувають близько 1,3 мільйона українців. У Білорусі станом на кінець 2023 року проживає приблизно 40 тисяч осіб.[35, 53]

Таким чином, за даними реєстрації в країнах перебування, загальна кількість українців, які залишили країну або були примусово вивезені через війну, становить 6,4 мільйона осіб.

На основі оновлених джерел даних змінилися підрахунки в'їзду та виїзду громадян України. Станом на кінець січня 2024 року з моменту початку

повномасштабного вторгнення з України виїхало 30,2 мільйона осіб, тоді як повернулося 26,9 мільйона. Таким чином, за кордоном перебуває приблизно 3,3 мільйона українців, які виїхали через західний кордон після лютого 2022 року.[53]

Однак до цього числа слід додати тих українців, які залишили країну через територію Росії або Білорусі для подальшого пошуку притулку в інших країнах. Згідно з опитуванням Info Sapiens, 7,5% респондентів (близько 250 тисяч осіб) зазначили, що були змушені перетнути кордон із Росією або Білоруссю. Урахувавши цей показник, кількість українців за межами країни, які не повернулися, зростає до 3,6 мільйона осіб, не враховуючи тих, хто перебуває в Росії чи Білорусі. [53]

За даними ООН, станом на 30 червня 2023 року в Росії знаходиться 1,3 мільйона українців, а в Білорусі — приблизно 40 тисяч. Додаючи ці показники, загальна чисельність українських біженців у світі сягає 4,9 мільйона осіб.

Таблиця 1.1.

Шляхи перетинання кордону українськими біженцями

	Стара оцінка за 2022 рік	Нова оцінка за 2022 рік
Виїхали в напрямку Європи	3,3 млн	3,1 млн
Виїхали в Європу через Росію/Білорусь	0,5-1,4 млн/0,5-1,6 млн*	230 тис
Виїхали і залишились в Росії/Білорусі	1,5 млн/1,3 млн*	1,3 млн
Загалом	5,3 млн - 6,2 млн	4,6 млн

Джерело: дані УВКБ ООН та власні розрахунки ЦЕС. Різні оцінки для кількості українців у Росії використовувались у першій та другій версії записки про біженців. Це пов'язано зі зміною даних на сайті ООН.

У перші тижні після початку повномасштабного вторгнення виникли складнощі з точною фіксацією перетинів кордону. Через це дані Державної прикордонної служби України (ДПСУ) за 2022 рік виявилися неповними. Замість них було вирішено використовувати дані ООН за 2022 рік, доповнені статистикою ДПСУ за період з січня 2023 до січня 2024 року.

Різниця між кількістю виїздів і в'їздів через західні прикордонні пункти

чітко відображена в цих даних. Зокрема, щодо Польщі, дані ООН свідчать про більшу кількість українців, які залишилися за кордоном, ніж інформація, надана прикордонними службами України та Польщі. Ця розбіжність стала особливо помітною в липні 2023 року, коли ООН змінила свій підхід до публікації даних щодо перетинів кордону з Польщею, перейшовши з щоденних оновлень на щотижневі або щодвотижневі звіти.

До квітня 2022 року дані прикордонних служб України та Польщі демонстрували високу схожість, хоча й не були повністю ідентичними. Це підкреслює необхідність більш детального аналізу і використання різних джерел для забезпечення точності статистичних оцінок.

Таблиця 1.2.

Порівняння даних щодо перетину українцями кордону

	ДПСУ	ООН	Прикордонна служба країни
Польща	- 31 тис. осіб	+ 485 тис. осіб	- 29 тис. осіб
Словаччина	- 64 тис. осіб	+ 7 тис. осіб	- 61 тис. осіб
Угорщина	+ 26 тис. осіб	дані відсутні	- 12 тис. осіб
Румунія	+ 139 тис. осіб	+ 93 тис. осіб	дані за період відсутні
Молдова	+ 61 тис. осіб	- 121 тис. осіб	дані відсутні

Примітка: «+» означає, що з України виїхало більше людей, ніж вїхало, а «-» — навпаки, що більше людей вїхало до України

Перші тижні після початку повномасштабного вторгнення відзначилися масовим виїздом українців за кордон. Найбільший потік спостерігався наприкінці лютого — на початку березня 2022 року. У березні 2022 року за межі України виїхало 3 мільйони осіб — це найбільший місячний показник за весь період війни. У квітні 2022 року відтік українців продовжувався, перевищуючи кількість тих, хто повертався: чистий відтік становив 210 тисяч осіб. Проте вже у травні 2022 року ситуація змінилася, і між травнем та вереснем 2022 року більше людей поверталось до України, ніж виїжджало.[53]

Осінь 2022 року та зима 2023 року принесли нові виклики, зокрема через інтенсивні обстріли Росією енергетичної інфраструктури. Це зумовило зростання кількості тих, хто залишав країну. У жовтні-грудні 2022 року чистий відтік становив понад 150 тисяч осіб, а у січні-лютому 2023 року цей показник

досяг майже 210 тисяч.

Весна 2023 року відзначилася зворотною тенденцією: більше людей поверталось, ніж виїжджало. Загальний приріст населення, яке повернулося до України, становив 110 тисяч осіб. У березні-квітні повернулися на 140 тисяч більше, ніж виїхало, що можна пов'язати з відсутністю відключень електроенергії та зменшенням повітряних атак. Проте у травні ситуація знову змінилася: через посилення ракетних обстрілів чистий відтік становив 30 тисяч осіб.

Літо 2023 року стало періодом найбільшої динаміки перетинів кордону. У червні через посилення атак на міста України та підлив Каховської ГЕС кількість людей, які виїхали, перевищила кількість повернень на 150 тисяч осіб. Проте у липні-серпні ситуація змінилася, і чистий приріст повернень склав 190 тисяч осіб. Це пов'язано з літніми канікулами дітей у європейських країнах, які поверталися з батьками на цей час до України. У серпні було зафіксовано найбільшу кількість в'їздів до України за весь період війни — 1,8 мільйона осіб. Такий сплеск пояснюється періодом відпусток і канікул, що призвело до збільшення перетинів кордону з усіма країнами-сусідами.[53]

Восени 2023 року кількість українців, які виїжджали за кордон, перевищила кількість тих, хто повертався. Чистий відтік склав близько 110 тисяч осіб. Незважаючи на відсутність значних проблем із енергетичною інфраструктурою, регулярні обстріли продовжувалися, що створювало постійний тиск на мирне населення. Водночас діти завершували канікули і поверталися до навчання, що значно вплинуло на динаміку міграції, особливо в таких країнах, як Німеччина, де проживає найбільша кількість українських біженців, а навчальний семестр розпочинається у жовтні.

У грудні 2023 року було зафіксовано чистий притік українців у країну, який становив приблизно 10 тисяч осіб. Це можна пояснити традиційними різдвяно-новорічними святами, під час яких багато біженців вирішили відвідати своїх рідних. Однак у січні 2024 року знову зафіксовано чистий відтік українців за кордон — близько 60 тисяч осіб. Основними причинами

такого виїзду стали закінчення святкового періоду, повернення дітей до навчання за кордоном і батьків — до роботи.

Прогнозувати подальшу ситуацію з поверненням українців у лютому та навесні 2024 року складно. У разі відсутності нових потужних ракетних атак чи окупації нових територій малоімовірно, що виникне чергова велика хвиля біженців. Натомість можна очікувати чистий приплив українців наприкінці квітня — на початку травня 2024 року, зокрема на Великдень, коли багато людей традиційно повертаються додому. У решту місяців, ймовірно, буде спостерігатися приблизно рівна кількість в'їздів і виїздів.

Загалом у 2023 році з України виїхало на 160 тисяч осіб більше, ніж повернулося. Подальша ситуація у 2024 році залежатиме від низки факторів, таких як інтенсивність ракетних атак і рівень руйнації інфраструктури, економічна стабільність та невизначеність щодо завершення війни. Ці чинники визначатимуть динаміку міграційних потоків і тенденції повернення чи виїзду українців за кордон.[48]

Станом на січень 2024 року переважну більшість серед українських біженців за кордоном становлять жінки, частка яких досягає 65%. Чоловіки, у свою чергу, складають 35% від загальної кількості осіб, які покинули країну через війну. Ця гендерна структура є типовою для кризових ситуацій, адже жінки разом із дітьми найчастіше залишають небезпечні зони, тоді як чоловіки залишаються в країні для виконання військових або інших соціально-економічних обов'язків.

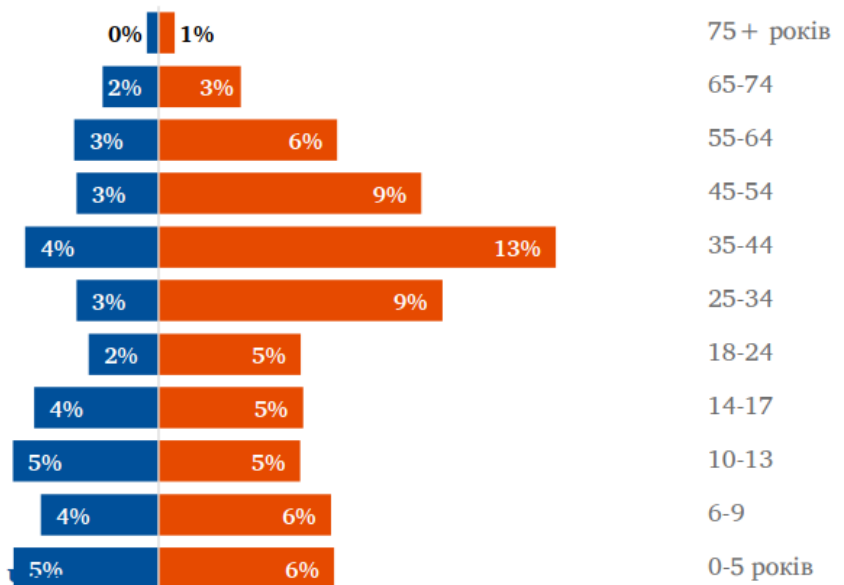
Порівняно з листопадом 2022 року, частка чоловіків серед біженців значно зросла — з 17% до 35%. Така динаміка пояснюється низкою факторів, що відображають соціальні, правові та безпекові аспекти переміщення населення. Зокрема, зростання частки чоловіків пов'язане з тим, що частина з них знаходить законні підстави для виїзду з країни, наприклад, через навчання, працевлаштування або медичні потреби. Крім того, інтенсифікація бойових дій на певних територіях сприяла зростанню кількості чоловіків, які вимушено залишають небезпечні зони. Окрім того, багато родин прагнуть возз'єднатися,

що мотивує чоловіків долучатися до своїх близьких за кордоном.

Гендерна структура українських біженців демонструє значний переки́с у бік жінок, що підкреслює особливості соціальної динаміки у контексті збройного конфлікту. Жінки не лише відповідають за безпеку своїх дітей, а й прагнуть забезпечити доступ до базових послуг, таких як освіта та охорона здоров'я, що недоступні або обмежені у районах активних бойових дій. Водночас поступове збільшення частки чоловіків серед переміщеного населення може вказувати на стабілізацію умов їхнього переїзду та спроби адаптуватися до життя за межами України.

Таким чином, гендерна структура українських біженців не лише відображає безпосередні наслідки війни, але й демонструє динаміку адаптаційних процесів. Зміна гендерного балансу потребує врахування у розробці соціальних, економічних та правових програм підтримки як для жінок, так і для чоловіків, що перебувають за кордоном, з огляду на їхні специфічні потреби.

Більшість українських біженців — дорослі жінки

Джерело: опитування Info Sapiens на замовлення ЦЕС, грудень 2023-січень 2024

Рис.1.3. Статево – вікова структура українських біженців

Жінки з дітьми залишаються найбільшою соціальною групою серед українських біженців, що підкреслює характер міграційних потоків,

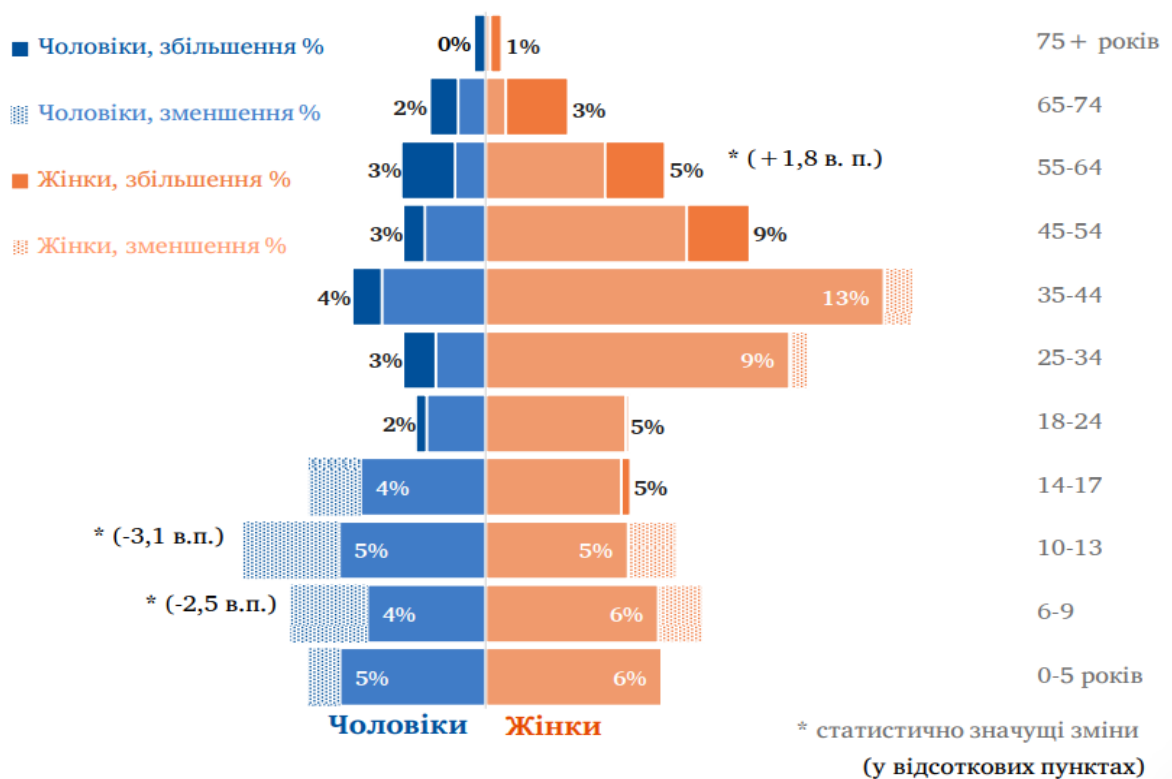
спричинених війною. Станом на травень 2023 року частка дітей серед біженців перевищувала половину загальної кількості переміщених осіб, проте до січня 2024 року вона скоротилася з 51% до 38%. Таке зменшення частки неповнолітніх, особливо серед хлопчиків віком 6–13 років, частка яких впала з 14% до 9%, є статистично значущим і вимагає детального аналізу причин та наслідків.[48]

Основними факторами, які могли вплинути на таку динаміку, є завершення навчального року в країнах тимчасового перебування, що спонукало деяких батьків повертатися до України разом із дітьми. Іншою важливою причиною може бути поглиблення соціальної інтеграції жінок із дітьми у країнах перебування, де вони залишають дітей у навчальних закладах, що зменшує їхню мобільність і повернення.

Водночас найбільшою демографічною групою серед українських біженців залишаються жінки віком 35–44 років, із яких переважна більшість — 71% — виїхали разом із дітьми. Це свідчить про те, що жінки відіграють ключову роль у забезпеченні безпеки та базових потреб своїх сімей під час вимушеного переміщення. Їхня присутність у країнах перебування є важливим маркером соціальної динаміки в умовах кризи, адже вони часто стають основними отримувачами допомоги, такими як соціальні виплати, доступ до освіти для дітей, а також мовні курси для інтеграції.

Такі зміни у демографічному складі українських біженців свідчать про глибокі трансформації міграційних потоків, які залежать від умов у країнах перебування та розвитку ситуації в Україні. Врахування цих змін є критично важливим для розробки ефективних програм підтримки, які б відповідали потребам найбільш уразливих груп, таких як жінки з дітьми.[59]

Частка дітей серед українських біженців скоротилася

Джерело: опитування Info Sapiens на замовлення ЦЕС, грудень 2023-січень 2024

Рис.1.4. Порівняння даних щодо статево вікової структури у травні 2023 та січні 2024 рр.

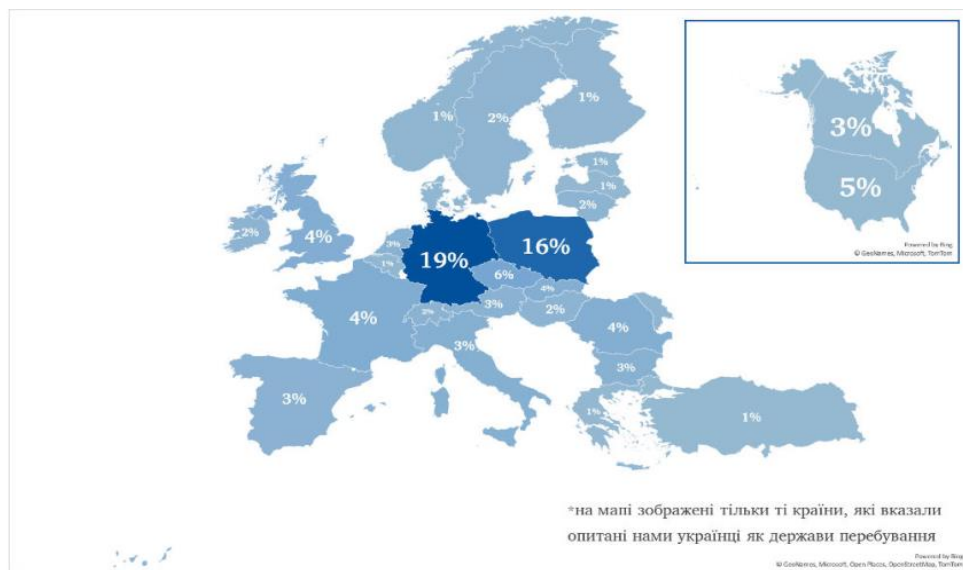
Більшість українських біженців за кордоном зосереджені в Німеччині (19%) та Польщі (16%), що підкреслює важливу роль цих країн у прийомі та підтримці переміщеного населення з України. Зважаючи на урбанізовану структуру населення України, яка, за даними Держстату станом на 2022 рік, складалася з 70% міських жителів, помітно, що серед українських біженців частка тих, хто проживав у містах до війни, є навіть більшою — 81%. Водночас лише 9% біженців заявили, що мешкали в селищах, і 10% — у селах.[53]

Однак за кордоном географія проживання українських біженців значно відрізняється від їхнього попереднього місця проживання. Частка біженців, які тепер проживають у сільській місцевості, зросла до 16%, тоді як лише 27% оселилися у великих містах, а решта — понад половина — проживає в невеликих або середніх містах. Така зміна в характері розселення відображає політику приймаючих країн, спрямовану на розподіл мігрантів по менш

урбанізованих територіях для зменшення тиску на великі міста. Крім того, умови доступності житла, фінансова підтримка та інтеграційні програми також сприяють такому розподілу.

Ця тенденція має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, проживання у менш урбанізованих районах може полегшити соціальну інтеграцію завдяки більшій підтримці на місцевому рівні. З іншого боку, обмежений доступ до інфраструктури, таких як робочі місця, навчальні заклади та медичні послуги, може створювати додаткові виклики для адаптації біженців. Це особливо стосується тих, хто звик до урбанізованого середовища і має обмежений досвід життя у сільській місцевості.

Розуміння таких змін у структурі проживання українських біженців дозволяє точніше оцінити їхні потреби та розробляти відповідні стратегії інтеграції. Це може включати розширення доступу до базових послуг у сільських районах, підтримку працевлаштування у менших містах та стимулювання соціальної адаптації в новому середовищі.

Джерело: опитування Info Sapiens на замовлення ЦЕС, грудень 2023-січень 2024

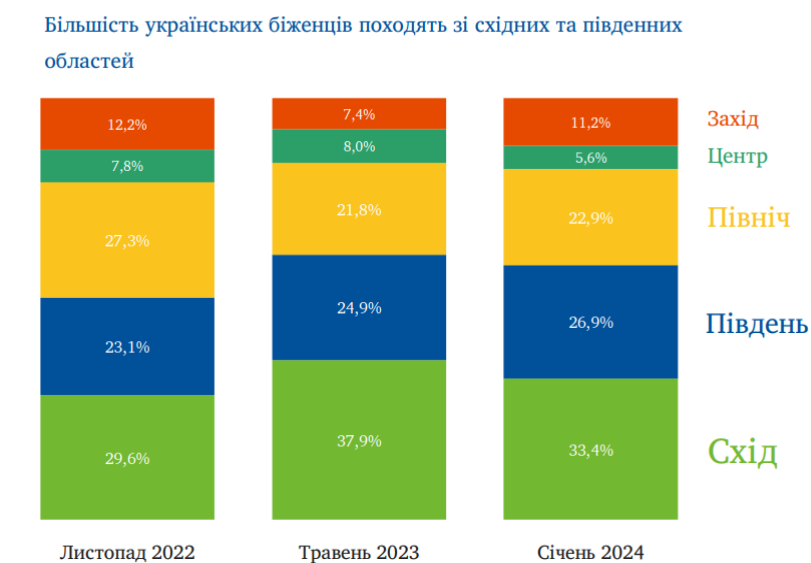
Рис.1.5. Українські біженці за країнами перебування

Аналіз розподілу українських біженців за регіонами їхнього походження свідчить про стабільність цього показника у часі. Це означає, що з моменту початку повномасштабної агресії Російської Федерації частка біженців, які виїхали з певних регіонів України, не демонструє суттєвих змін. [53]

Відсутність помітного зростання частки втікачів із будь-якого конкретного регіону вказує на рівномірний характер переміщення населення, спричиненого воєнними діями. Така стабільність може бути пов'язана з тим, що ураження інфраструктури та інтенсивність бойових дій залишаються відносно сталими у різних частинах країни, а також з тим, що процес евакуації та виїзду за кордон відбувався переважно в перші місяці війни, коли інтенсивність виїздів була найвищою.

Ця тенденція має важливе значення для планування підтримки біженців за кордоном, оскільки вказує на стабільність їхнього географічного розподілу за походженням. Відсутність диспропорцій у регіональному розподілі дозволяє урядам приймаючих країн розробляти універсальні програми підтримки, не прив'язуючи їх до специфічних потреб вихідців із певних регіонів.

Водночас важливо відзначити, що стабільність розподілу не виключає потреби у глибшому аналізі соціальних, економічних та культурних аспектів, які можуть відрізнятися залежно від регіону походження біженців. Ці фактори можуть впливати на процеси інтеграції та адаптації до нового середовища, а також визначати потребу у додатковій допомозі, наприклад, у мовному навчанні чи професійній переорієнтації.

Джерело: опитування Info Sapiens на замовлення ЦЕС, листопад-грудень 2022, квітень-травень 2023 і грудень 2023-січень 2024

Рис.1.6. Регіони походження українських біженців

Частка українських біженців, які мають вищу або незакінчену вищу освіту, залишається високою і станом на січень 2024 року становить 70%. Особливо цей показник є значним у США (92%) та Великій Британії (85%), що вказує на те, що переважна більшість біженців, які виїжджають до цих країн, мають високий освітній рівень.

Цей факт підтверджує тенденцію, за якою частка високоосвічених осіб серед українських біженців суттєво перевищує аналогічний показник для України в цілому. Наприклад, у 2022 році рівень освіти не нижче бакалаврського мали лише 29% українців віком від 24 років, причому в великих містах цей показник сягав 44%. Таким чином, серед біженців опинилася непропорційно велика частка осіб із високим рівнем освіти, що може бути пов'язано з їхньою більшою мобільністю, наявністю мовних навичок або кращими можливостями працевлаштування за кордоном.[53]

Цікаво, що серед біженців 40% ніколи раніше не виїжджали за межі України, а чверть мали попередній досвід роботи або проживання за кордоном до початку повномасштабної війни. Це вказує на значну частину осіб, які стикаються з новими для них викликами адаптації до іншого культурного та економічного середовища.

Українські біженці загалом краще оцінюють своє матеріальне становище до початку війни, ніж середньостатистичні українці. Так, лише 5% опитаних біженців зарахували себе до найбідніших, тобто тих, кому не вистачало грошей навіть на їжу. Для порівняння, у липні-серпні 2021 року, за даними опитування Київського міжнародного інституту соціології (КМІС), таких було 14%. Більшість біженців зазначають, що їхнє матеріальне становище дозволяло покривати базові потреби, такі як їжа та одяг, хоча придбання дорожчих товарів, таких як побутова техніка або автомобіль, було проблематичним. Ця категорія становить найбільшу частку серед біженців і вказує на те, що значна кількість з них належала до середнього класу, який забезпечував основні потреби, але не мав значних заощаджень чи можливостей для великих витрат. [53]

Порівняно з довоєнною ситуацією, серед біженців зменшилася частка тих, хто мав труднощі з придбанням навіть одягу, що вказує на дещо вищий соціально-економічний статус біженців, які покинули країну. Це може бути пов'язано з тим, що мобільність та можливість виїзду за кордон у перші місяці війни часто вимагали фінансових ресурсів, яких бракувало найбільш соціально незахищеним верствам населення.

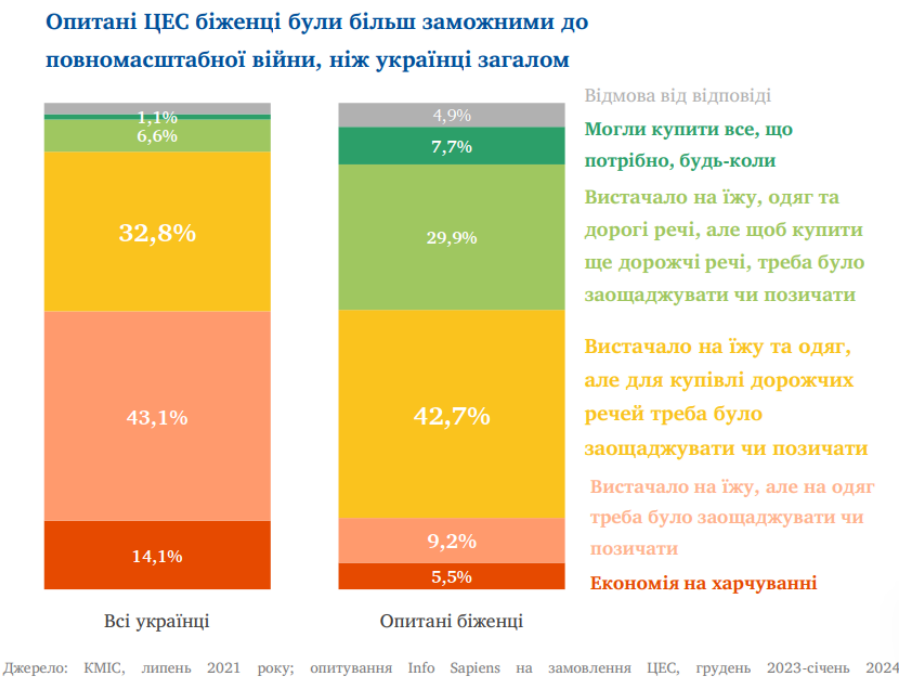

Рис. 1.6. Самооцінка матеріального становища

Дані про освітній рівень та матеріальний стан українських біженців демонструють, що серед тих, хто виїхав за кордон, переважають особи з високим рівнем освіти та відносно стабільним економічним становищем до війни. Високий рівень освіти сприяє кращій адаптації в умовах нових країн, зокрема через доступ до кваліфікованої роботи або участь у професійних програмах. Проте значна частина біженців все одно стикається з викликами інтеграції, особливо ті, хто раніше не мав досвіду проживання за кордоном.

Ці особливості слід враховувати під час розробки програм підтримки біженців, орієнтуючи їх як на освітні та професійні можливості, так і на базову гуманітарну допомогу.

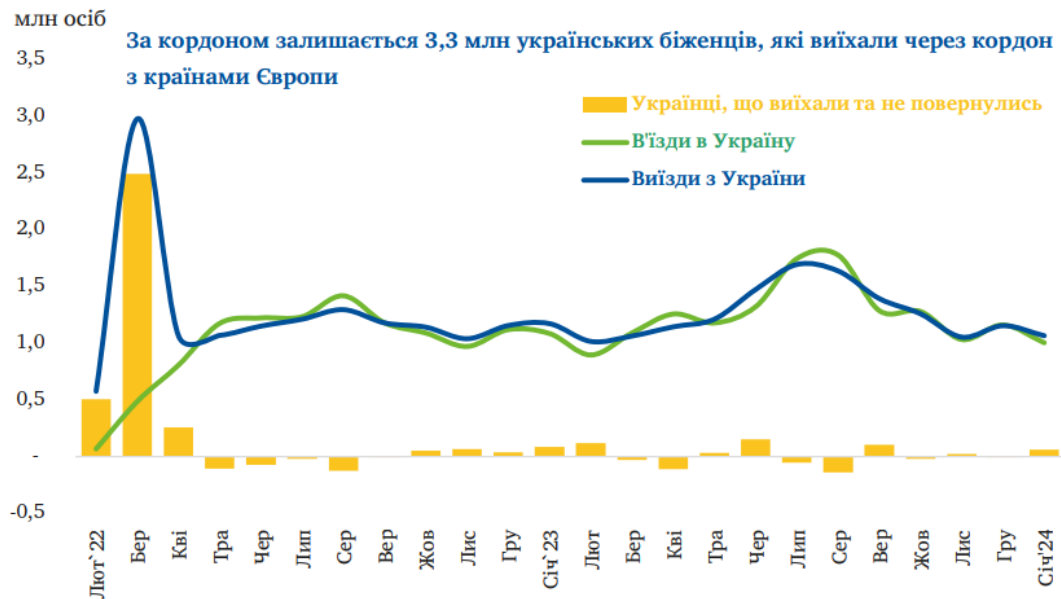

Рис.1.8. Динаміка перетину кордону на початку повномасштабного вторгнення та на січень 2024 р

Джерело: УВКБ ООН, дані держорганів Румунії та Молдови, а також Польської, Словацької й Угорської прикордонних служб за 2022 рік. Дані щодо Польщі, Словаччини, Угорщини (в один бік — з України) та Румунії від 24 лютого 2022 по 31 грудня 2022. Дані щодо Молдови у період з 24 лютого по 11 березня 2022 року узяті з даних Румунії та враховують лише тих українців, які виїхали до Румунії через Молдову. З 11 березня до 31 грудня 2022 року дані щодо Молдови враховують українців, які перетинали кордон із Молдовою тільки наземним шляхом. Дані перетину кордону з Угорщини до України недоступні. Тож ми припустили, що відсоток українців, що поверталися з Угорщини в Україну щомісяця, є середнім відсотком повернення для інших країн ЄС, що мають спільний кордон з Україною. Від січня 2023 року використовуємо дані ДПСУ за кількістю перетинів кордону саме громадян України.

Дослідження демографічного складу українських біженців засвідчило, що більшість із них становлять жінки з дітьми, які покинули країну у пошуках безпеки. Географічна структура проживання також змінилася: багато біженців, які раніше проживали у великих містах України, нині оселилися в менш урбанізованих районах приймаючих країн. Це свідчить про адаптацію до нових умов, але також вимагає вдосконалення програм інтеграції, орієнтованих на ці специфічні групи.

Висновок до першого розділу

У першому розділі дослідження було розглянуто теоретичні основи та нормативно-правові аспекти захисту прав біженців, зокрема українських громадян, які вимушено залишили країну внаслідок збройного конфлікту. Аналіз міжнародного права та його інструментів, таких як Конвенція про

статус біженців 1951 року, Нью-Йоркська декларація про біженців і мігрантів, а також Глобальний договір про біженців, показав, що система міжнародного захисту біженців базується на принципах гуманізму, недискримінації, невисилання та забезпечення базових прав і свобод.

Особливу увагу було приділено механізмам тимчасового захисту, які були активовані в Європейському Союзі після повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Директива 2001/55/ЕС відіграє важливу роль у забезпеченні швидкого доступу до соціальних послуг і допомоги для українських біженців, що сприяє їх інтеграції в приймаючих країнах.

Висновки розділу вказують на необхідність подальшого вдосконалення міжнародної системи захисту біженців, зокрема щодо рівномірного розподілу тягара між країнами, приймаючими українських громадян, та забезпечення доступу до соціальних послуг. Крім того, було підкреслено важливість національних стратегій України, спрямованих на підтримку біженців за кордоном та створення умов для їхнього безпечного повернення.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩА ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ ЗА КОРДОНОМ

2.1. Статус та відповідні можливості щодо соціального захисту українських біженців в країнах ЄС та за кордоном

Переважна більшість українців, які через повномасштабне вторгнення були змушені виїхати до країн Європейського Союзу, отримали статус тимчасового захисту. У деяких країнах ЄС цей статус можуть надати також тим українцям, які проживали там ще до 24 лютого 2022 року, однак такі рішення ухвалюються кожною країною самостійно.[21]

Окрім тимчасового захисту, українці мають можливість подаватися на статус біженця, а також отримувати робочі, навчальні або сімейні візи. Водночас на практиці більшість із них надає перевагу статусу тимчасового захисту, адже він передбачає низку важливих прав та пільг.

Статус тимчасового захисту гарантує право на проживання, доступ до медичних послуг, освіти та ринку праці на тих самих умовах, що й громадяни ЄС. Додатково в деяких країнах надаються розширені пільги для українців, які включають безкоштовне проживання в гуртожитках або окремому житлі, грошову допомогу, можливість навчання та інші види підтримки.

Аналізуючи результати опитувань Info Sapiens, проведених у листопаді-грудні 2022 року та грудні 2023 — січні 2024 року, можна спостерігати значне скорочення різних видів допомоги для українських біженців у країнах ЄС. Ці тенденції відображають поступове зниження рівня підтримки, зокрема в таких аспектах:

1. Зменшення допомоги із житлом. У Німеччині частка біженців, забезпечених житлом, скоротилася на 5 відсоткових пунктів. У Чехії та Італії

ця зміна була ще більш помітною — кількість осіб, які отримують допомогу із житлом, зменшилася на чверть.

2. Скорочення соціальних виплат і гуманітарної допомоги. У 2023 році відбулося різке зменшення частки тих, хто отримує соціальні виплати. У Польщі та Чехії цей показник зменшився майже наполовину. Подібна ситуація спостерігалася і з гуманітарною допомогою, особливо в Польщі та Італії.

3. Стабільність у сфері психологічної підтримки та освіти для дорослих. На відміну від інших сфер допомоги, психологічна підтримка та освіта для дорослих залишилися на тому самому рівні, що й наприкінці 2022 року.

4. Значні зміни в окремих країнах. Рівень допомоги зменшився. У Німеччині гуманітарна допомога скоротилася на 25 відсоткових пунктів, у Польщі соціальні виплати зменшилися на 46 відсоткових пунктів, у Чехії соціальні виплати зменшилися на 44 відсоткові пункти, в Італії гуманітарна допомога скоротилася на 41 відсотковий пункт.[35]

Загалом, у 2023 році спостерігалось зменшення частки українців, які отримують допомогу у країнах перебування, що може бути пов'язано з адаптацією політики підтримки біженців або обмеженням ресурсів для надання допомоги. У багатьох країнах ЄС спостерігається тенденція до скорочення грошових виплат та компенсацій за оренду житла для українських біженців або ж до посилення умов для їх отримання. Ці зміни обумовлені кількома ключовими причинами.

Причинами скорочення допомоги став фінансовий тиск на країни з високою концентрацією біженців. Країни, які прийняли найбільшу кількість українських біженців на душу населення, прагнуть зменшити свої витрати. За оцінками Кільського інституту світової економіки, витрати на допомогу біженцям становили значну частку ВВП:

- Польща витратила приблизно 3,3% свого ВВП.
- Чехія та Болгарія — по 2,1%.
- Словаччина — 1,7%.

- Латвія — 1,5%.
- Естонія, Литва, Румунія та Угорщина — близько 1%.

Такі значні витрати змушують уряди цих країн зменшувати фінансову підтримку біженцям, щоб полегшити навантаження на бюджети.

Влітку 2023 року Чехія знизила щомісячні витрати на підтримку українських біженців на третину. Було прийнято закон, за яким безкоштовне проживання надається лише протягом перших 150 днів після в'їзду до країни. Після цього більшість біженців повинні самостійно покривати витрати на житло. Також були змінені правила надання грошових пільг, що обмежило їх доступність для багатьох українців.[35]

Польща з 1 січня 2023 року запровадила оплату в розмірі 50% від вартості проживання для тих, хто перебуває у центрах для біженців понад 120 днів. Це рішення спрямоване на зменшення витрат на утримання біженців та стимулювання їх самостійного пошуку житла.[36]

Ці зміни відображають прагнення країн ЄС збалансувати потреби біженців із власними економічними можливостями. Зменшення фінансової допомоги, введення обмежень на тривалість безкоштовного проживання та жорсткіші умови отримання пільг свідчать про те, що держави, попри бажання допомогти, стикаються з необхідністю зменшувати навантаження на свої бюджети. Ці кроки особливо помітні у країнах, які прийняли найбільшу кількість українців і витрачають значну частину своїх ресурсів на підтримку біженців.

Друга причина скорочення підтримки українських біженців у країнах ЄС пов'язана з навантаженням на житловий фонд і прагненням уникнути дисбалансу між попитом та ресурсами. Навіть країни, які витрачають порівняно менше коштів на допомогу біженцям, можуть відчувати значний тиск на інфраструктуру, зокрема житлову.[35]

В Норвегії Уряд вважає, що щедрі соціальні виплати зробили країну більш привабливою для українських біженців порівняно з іншими скандинавськими країнами. Через це було ухвалено новий закон, за яким

новоприбулі українці змушені довше залишатися в центрах для біженців із нижчим рівнем виплат. Введено заборону на повернення до України для тих, хто хоче продовжувати свій статус тимчасового захисту в Норвегії. Перед Різдвом 2023 року Норвегія запровадила додаткові обмеження, включаючи:

- ненадання тимчасового захисту особам із подвійним громадянством іншої безпечної країни.
- скасування фінансової допомоги українцям, які проживають у приватному житлі, а не в притулках.
- заборону проживання домашніх тварин у притулках.
- обмеження на одноразову допомогу в 92 648 норвезьких крон (близько 8200 євро), яка доступна лише для осіб, що прожили в країні не менше року.
- продовження мінімального періоду проживання для отримання інших видів допомоги.[35]

У 2024 році Норвегія планує прийняти від 25 до 45 тисяч нових українських біженців, однак ці кроки спрямовані на зменшення загального тиску на муніципалітети.

В Ірландії для новоприбулих українців обмежено максимальний термін проживання у державному житлі до 90 днів. З 2024 року соціальні виплати зменшилися з 220 євро до 38,8 євро на тиждень. Ці заходи спрямовані на запобігання приїзду українців, які вже знаходяться в інших країнах ЄС і хочуть переїхати до Ірландії через вищий рівень соціальної допомоги. Скорочення виплат пояснюється обмеженою кількістю державного житла та необхідністю більш ефективного розподілу ресурсів.

Попри загальну тенденцію до скорочення, у деяких країнах у 2024 році передбачено підвищення соціальної допомоги через інфляцію:

- у Німеччині рівень виплат для українців зросте на 12%,
- у Польщі виплати на дітей збільшать із 500 до 800 злотих.

Норвегія прийняла найбільшу кількість українських біженців серед скандинавських країн — понад 73 тисячі осіб, що еквівалентно населенню

однієї з її провінцій. Це створює значний тиск на житлову та соціальну інфраструктуру. Інші країни, як-от Ірландія, також стикаються з подібними викликами, хоча масштаби їхніх витрат та кількість біженців є меншими. Запровадження жорсткіших умов для отримання допомоги дозволяє цим країнам оптимізувати ресурси та забезпечити більш збалансовану підтримку для тих, хто дійсно її потребує.

Німеччина, яка прихистила близько 700 тисяч українських біженців, з яких 480 тисяч — люди працездатного віку, забезпечує їх соціальними виплатами на рівні громадян країни. У 2023 році розмір допомоги з безробіття становив 502 євро на місяць, а з 1 січня 2024 року зріс до 563 євро. Ця підтримка охоплює не лише грошову допомогу, але й житлово-комунальні витрати.

У 2024 році планується часткове скасування виплат (за винятком житлово-комунальних) для тих, хто без поважних причин відмовляється від запропонованої роботи. Це рішення спрямоване на заохочення працевлаштування серед біженців і зменшення залежності від соціальної допомоги.[35]

Раніше процес працевлаштування українських біженців був тісно пов'язаний із завершенням мовних курсів до певного рівня, після чого вони могли шукати роботу. Тепер Німеччина змінила підхід, надаючи пріоритет вивченню німецької мови безпосередньо у робочому середовищі. Це дозволяє українцям починати працювати швидше, паралельно адаптуючись до мовних і культурних особливостей країни. Німеччина тепер вважає кваліфікацію та особисті вподобання українських біженців менш пріоритетними, намагаючись забезпечити їх зайнятість у найкоротші терміни. Такий підхід спрямований на інтеграцію біженців у ринок праці навіть у тих сферах, де вони раніше не працювали, а також на зниження рівня безробіття серед біженців. Ці заходи сприяють інтеграції українців у суспільство, водночас допомагаючи зменшити навантаження на соціальну систему Німеччини.

Проаналізуємо майбутнє статусу тимчасового захисту для українських

біженців. З моменту повномасштабного вторгнення в Україну ЄС активував Директиву про тимчасовий захист, яка дозволяє надавати цей статус строком на один рік із можливістю продовження. Максимальний термін дії такого захисту становить три роки. 19 жовтня 2023 року Рада ЄС прийняла рішення продовжити дію Директиви до 4 березня 2025 року. Проте постає питання: що чекає на українських біженців після завершення цього терміну?

Можливі сценарії після закінчення тимчасового захисту:

1. Війна завершується, і Україна стає безпечною до 4 березня 2025 року

Закінчення дії тимчасового захисту. Рада ЄС ухвалює рішення припинити дію Директиви. Це означає, що більшість українських біженців, імовірно, повернеться додому.

Можливість отримання міжнародного захисту. Біженці, які мають обґрунтовані причини не повертатися до України (наприклад, переслідування, небезпека для життя), можуть подати заявку на отримання статусу біженця чи іншого виду міжнародного захисту.

Альтернативний статус. Для тих, хто не претендує на міжнародний захист, але хоче залишитися в ЄС, буде застосовуватися чинне міграційне законодавство ЄС та держав-членів, яке передбачає інші види віз, дозволів на проживання чи роботу.[25]

Війна не завершується, і Україна залишається небезпечною після 4 березня 2025 року

Продовження захисту. ЄС може прийняти рішення про створення нових механізмів захисту, які дозволять українським біженцям залишатися на території Союзу навіть після завершення трирічного періоду.

Перехід до національних програм. Країни-члени ЄС можуть створити або адаптувати власні програми для підтримки українців, включаючи довгострокові дозволи на проживання або спеціальні міграційні візи.

Індивідуальні рішення. Українці, які перебувають у країнах ЄС, можуть подавати заявки на отримання статусу біженця, дозволу на проживання з

гуманітарних причин або інші типи захисту відповідно до законодавства конкретної країни.

Потенційні виклики таких обставин полягають в тому, що якщо статус тимчасового захисту закінчиться, частина українських біженців може стикнутися з проблемами оформлення документів для легалізації перебування. Залежно від політики конкретних країн, можуть виникнути труднощі з доступом до роботи, освіти або медичних послуг. Для багатьох українців, які вже інтегрувалися в нові громади, повернення додому може стати емоційно складним через зміну життєвого укладу.

Рекомендаціями для українських біженців є заздалегідь досліджувати можливості отримання інших типів дозволів на проживання або статусу в країні перебування, використовувати доступні програми освіти, перекваліфікації та вивчення мови для збільшення шансів на довгострокове працевлаштування, шукати допомогу у спеціалізованих організацій або юристів, які допоможуть розібратися у вимогах міграційного законодавства. Майбутнє статусу тимчасового захисту залежатиме від політичних рішень ЄС, міжнародної ситуації та готовності країн-членів продовжувати підтримку українських біженців. (Див. Додаток А)

Щодо змін в міграційній політиці ЄС та перспективи для українських біженців необхідно зазначити, що у 2022 році Єврокомісія внесла пропозицію змінити Директиву про статус довгострокового резидента, що має спростити процес отримання цього статусу. Основна зміна передбачає врахування всіх періодів легального проживання, зокрема тих, що базуються на статусі тимчасового захисту або інших тимчасових підставах. Це нововведення значно полегшить отримання статусу довгострокового резидента для багатьох українських біженців після закінчення терміну дії тимчасового захисту у 2025 році.

Перехід до стандартної міграційної політики Міжнародний центр із розвитку міграційної політики (ICMPD) зазначає, що найпростішим шляхом для продовження легального перебування українців після 4 березня 2025 року

буде перехід до стандартних міграційних правил країн перебування. Це дозволить подавати документи на отримання дозволу на проживання, оформлювати трудові або навчальні візи, скористатися програмами для сімейного возз'єднання.

Тимчасовий захист не забороняє українцям подавати заявки на отримання регулярного міграційного статусу, і більшість країн ЄС вже мають відповідні механізми.

У той час як ЄС забезпечує тимчасовий захист, США та Канада зосередилися на довгостроковій міграції. Обидві країни від початку війни пропонували програми трудової міграції та навчання, що дозволяють українцям отримати статус на основі роботи або навчання, замість тимчасового захисту.

Деякі держави, як-от Словенія, адаптують свою міграційну політику до поточних викликів. Наприклад, дозвіл подавати заяви на отримання дозволів на проживання відповідно до національного Закону про іноземців, можливість одночасного подання заяв на міжнародний захист. Такий підхід дозволяє зменшити бюрократичні перешкоди, прискорити інтеграцію біженців та надати їм більше варіантів для легалізації свого перебування.[25]

Виклики у реалізації міграційної політики полягають у тому, що у деяких країнах тривалість розгляду заявок на міжнародний або додатковий захист може суттєво затягнутися через перевантаження адміністративних органів. Затримки у видачі дозволів на проживання можуть уповільнити процес соціальної адаптації та інтеграції біженців у нове середовище.

Зміни в міграційній політиці ЄС, такі як врахування періоду тимчасового захисту при отриманні статусу довгострокового резидента, спрощують адаптацію українців до нових умов життя. У той же час, перехід до стандартної міграційної політики та гнучкі національні підходи надають можливості для легалізації перебування після завершення терміну дії тимчасового захисту. Ці кроки допоможуть забезпечити українським біженцям стабільність і довгострокову перспективу.[60]

З огляду на зростання невизначеності щодо майбутнього статусу тимчасового захисту та інших форм легального перебування українських біженців за кордоном, уряди країн починають розробляти стратегії, які сприятимуть поверненню українців до рідної країни. Основним фактором, що впливає на рішення про повернення, залишається гарантування безпеки в Україні. Однак поряд із цим розробляються й інші інструменти стимулювання добровільного повернення.

Опишемо приклади деяких поточних ініціатив. Уряд Швейцарії розробляє концепцію поступового скасування статусу тимчасового захисту для українських біженців у 2024–2025 роках. Очікується, що близько 70 000 українців матимуть можливість повернутися до України. Для сприяння добровільному виїзду передбачається перехідний період тривалістю від 6 до 9 місяців, під час якого біженці зможуть підготуватися до повернення.

Норвегією впроваджено програми фінансового стимулювання повернення. Українці, які мають дозвіл на проживання або статус тимчасового захисту, можуть отримати одноразову виплату в розмірі 17 500 норвезьких крон (близько 1535 євро). Ця ініціатива спрямована на заохочення добровільного повернення та забезпечення мінімальної підтримки для адаптації в Україні.

Спільно з Міністерством економіки України та Міжнародною організацією праці планується розробка програм для повернення та реінтеграції українських біженців. Особлива увага приділятиметься адаптації на ринку праці, створенню нових робочих місць та підтримці професійної перекваліфікації.

Оптимальним рішенням є створення умов, які б дозволяли українцям зберігати свободу пересування та права на проживання в країнах ЄС. Це стане важливим фактором для стимулювання повернення українців, адже можливість повернення до України без ризику втратити права на проживання або доступ до соціальних послуг у ЄС створює додаткову мотивацію для повернення. Надавши українцям статус, подібний до статусу громадян ЄС,

можна сприяти їхній інтеграції та одночасно підготувати Україну до повноправного членства у ЄС.

Наряду з цим необхідно зазначити і виклики такі як економічна нестабільність в Україні, невизначеність міжнародної політики. Навіть за умови безпеки, нестача робочих місць, низькі заробітні плати та руйнування інфраструктури можуть стримувати повернення. Різні підходи країн ЄС до стимулювання повернення можуть викликати нерівність у правах українських біженців.

Найефективнішою стратегією стане поєднання заходів із гарантування безпеки, підтримки економічного відновлення України та забезпечення свободи пересування для українців. Надання доступу до прав та пільг у країнах ЄС навіть після повернення до України може стати ключовим фактором для добровільного та поступового повернення українських біженців на батьківщину.

Поза межами Європейського Союзу найбільша частка українських біженців перебуває у трьох країнах: Великій Британії (253,2 тис.), США (280 тис.) та Канаді (210,2 тис.). Однак умови легального перебування та підтримка у цих країнах значно відрізняються від тих, що діють у ЄС.

Українські біженці стикаються зі складнощами в отриманні легального статусу у країнах за межами ЄС. На відміну від ЄС, де діє Директива про тимчасовий захист, у таких країнах, як США, Канада чи Велика Британія, українцям потрібна віза або спеціальний дозвіл на в'їзд. Процес оформлення таких документів може бути довготривалим і включати кілька етапів.

У кожній країні поза межами ЄС діють окремі програми, спрямовані на підтримку українських біженців. Хоча ці програми не є аналогами тимчасового захисту, вони забезпечують певний рівень соціальної та гуманітарної допомоги. У Великій Британії діє програма "Homes for Ukraine scheme", яка забезпечує житлом 44,3% українських біженців. Це одна з найбільш успішних ініціатив, яка дозволяє українцям знайти житло через спонсорську підтримку громадян Великої Британії. Майже 46% біженців

отримують фінансову підтримку для покриття базових витрат. 47,5% біженців мають доступ до безкоштовного вивчення англійської мови, що сприяє інтеграції.

В США українські біженці, які потрапляють до США за програмою "Uniting for Ukraine", отримують дозвіл на роботу та тимчасовий статус перебування терміном до двох років. Пропонуються мовні курси, однак їх покриття та доступність значно обмежені порівняно з ЄС. Надання фінансової підтримки залежить від штату та доступу до гуманітарних організацій.

У Канаді діє програма "Canada-Ukraine Authorization for Emergency Travel (CUAET)" дозволяє українцям отримувати тимчасовий статус із доступом до роботи, навчання та базових послуг. Фінансова допомога українцям обмежена і залежить від провінції. У Канаді діє розвинена система мовної підтримки для інтеграції біженців.

На відміну від країн ЄС, більшість програм поза межами Євросоюзу не передбачають забезпечення житлом українських біженців, за винятком Великої Британії. Наприклад, у країнах Північної Америки житло часто доводиться шукати самостійно або покладатися на допомогу місцевих громадських організацій. Соціальні виплати в США та Канаді не є універсальними та залежать від місцевого законодавства.

Українські біженці за межами ЄС стикаються з більшими складнощами в отриманні правового статусу та доступу до базової допомоги. Найкращі умови забезпечує Велика Британія завдяки програмі "Homes for Ukraine scheme" та доступу до соціальних виплат і мовної підтримки. Водночас у США та Канаді ключовий акцент робиться на інтеграцію через роботу та навчання, але ці програми потребують подальшого вдосконалення для забезпечення стабільності українських біженців.

Таблиця 2.1.

Порівняння отримання українськими біженцями допомог у країнах перебування (США, Велика Британія та Канада)

Вид допомоги	Велика Британія	США	Канада
Забезпечення житлом	44,3%	0,0%	7,4%
Гуманітарна допомога	18,0%	25,0%	22,2%
Соціальні виплати	45,9%	27,8%	18,5%
Психологічна підтримка	8,2%	11,1%	3,7%
Допомога у працевлаштуванні	19,7%	5,6%	18,5%
Допомога з документами	21,3%	11,1%	18,5%
Мовні курси	47,5%	33,3%	40,7%
Освіта для дорослих	21,3%	11,1%	7,4%
Освіта для дітей	23,0%	19,4%	18,5%
Допомога у догляді за дітьми	4,9%	5,6%	7,4%
Інше	1,6%	0,0%	0,0%
Не отримую допомогу	24,6%	36,1%	40,7%
Інше	0,0%	5,6%	0,0%

Джерело: опитування Info Sapiens на замовлення ЦЕС, грудень 2023 — січень 2024.

Правовий статус та програми підтримки українських біженців у Великій Британії оснований на тому, що уряд Великої Британії впровадив кілька програм, які надають українським біженцям легальний статус перебування та доступ до базових послуг. Основними серед них є The Ukraine Family Scheme, яка була створена для воз'єднання українців з родичами, які є громадянами або резидентами Великої Британії. Умови участі включали громадянство України або статус найближчого родича українця, який постійно проживав в Україні станом на 1 січня 2022 року, право проживати у Великій Британії до трьох років із доступом до роботи, медичного страхування, освіти, соціальних послуг. Заявки на участь у цій програмі приймалися до 19 лютого 2024 року.

Homes for Ukraine Scheme - ця спонсорська програма дозволяє українцям отримати житло, яке надають благодійні організації, фізичні чи юридичні особи.

Ключові аспекти програми - можливість проживання у Великій Британії строком до трьох років, доступ до системи охорони здоров'я, соціальних пілг, освіти, підтримки у працевлаштуванні. Спонсори зобов'язані надавати житло щонайменше на шість місяців.[67]

Програма. Ukraine Extension Scheme спрямована на українців, які вже перебувають у Великій Британії та мають дозвіл на тимчасове перебування. Умови участі:

- продовження наявного статусу на три роки для тих, у кого дозвіл на перебування закінчився у період із 18 березня 2022 року по 16 травня 2023 року;
- зміна умов програми дозволяє продовжити перебування до 16 листопада 2023 року.

Для участі у програмі українець мав законний імміграційний статус у Великій Британії станом на 18 березня 2022 року або перебування у країні в період до 1 січня 2022 року з дозволом на в'їзд/перебування, що закінчився після цієї дати.

Усі програми надають право на перебування у Великій Британії до трьох років. Однак у лютому 2024 року уряд ухвалив рішення продовжити дію всіх візових схем на 18 місяців. Таким чином, українці можуть проживати у Великій Британії та отримувати соціальні блага до вересня 2026 року.

Ці схеми забезпечують українських біженців доступом до основних соціальних гарантій та підтримки, таких як працевлаштування, освіта, житло, медичне обслуговування. Програми Великої Британії стали важливим інструментом для забезпечення українських біженців базовими умовами для життя та інтеграції.

Правовий статус і програми підтримки українських біженців у США. Навесні 2022 року Сполучені Штати запустили програму «Єднаймося для України» (Uniting for Ukraine), яка надає можливість українцям та їхнім найближчим родичам отримати дозвіл на тимчасове перебування у США на строк до двох років. Для участі в програмі українці повинні мати спонсора в

США, який бере на себе фінансову відповідальність за їхнє утримання протягом усього періоду перебування. Програма надає право на легальне працевлаштування, доступ до освіти, використання інших соціальних пільг. Станом на грудень 2023 року понад 170 тисяч українців отримали дозвіл на тимчасове проживання у США в межах цієї програми. Українці, які прибули до США з 24 лютого 2022 року до 30 вересня 2023 року, мають право на низку соціальних пільг, якщо вони відповідають критеріям доходу. Основні форми допомоги включають:

- безкоштовна державна медична страховка: Medicaid або Refugee Medical Assistance (RMA) для людей з низьким доходом;
- програми харчової допомоги: Supplemental Nutrition Assistance Program (SNAP) — виплати на харчування;
- фінансова допомога: Temporary Assistance for Needy Families (TANF): Тимчасова допомога для родин із дітьми;
- Refugee Cash Assistance (RCA) - грошова допомога для біженців.
- Supplemental Security Income (SSI) - додаткова фінансова допомога для осіб із низьким доходом.

США мають децентралізовану систему соціального забезпечення, тому умови доступу до зазначених програм залежать від штату. Наприклад, у деяких штатах програми соціальної допомоги доступні повністю, а в інших діють обмеження. Пільги та допомогу припиняють, якщо українець досягає певного рівня доходу або працевлаштування.

Поки що продовження програми "Uniting for Ukraine" не анонсоване, що створює невизначеність для українців, які розраховують на довгострокову підтримку або продовження статусу тимчасового захисту. Програма "Uniting for Ukraine" стала важливим інструментом підтримки українських біженців, забезпечуючи їх базовими умовами для проживання та інтеграції. Однак, її обмежений термін дії, різниця у реалізації програм у різних штатах та відсутність анонсів про продовження створюють виклики для тих, хто прагне довгострокової стабільності в США.

У відповідь на російське вторгнення Канада запровадила програму CUAET(Canada-Ukraine Authorization for Emergency Travel), яка дозволяла українцям швидше отримати статус тимчасових резидентів із можливістю проживання у країні строком до трьох років. Українці отримували гостьову візу на термін до трьох років. Дозвіл на роботу не надавався автоматично. Подання заяви на працевлаштування рекомендувалося одночасно із заявою на отримання візи. Програма була доступна також для тих, хто перебував у Канаді до початку повномасштабного вторгнення. За час дії програми (березень 2022 — липень 2023 року), понад 221 тисяча українських громадян скористалися CUAET для тимчасового переїзду до Канади.

Дія програми CUAET припинилася 15 липня 2023 року. Після цього українці можуть подавати заявки на перебування у Канаді лише за стандартними міграційними умовами. Особи, які прибули за CUAET, можуть подавати заяви на подовження свого статусу, що дозволяє залишатися у Канаді на тих самих умовах.

Наприкінці жовтня 2023 року уряд Канади оголосив про нову ініціативу, що дозволяє отримати статус постійного резидента за умови перебування у Канаді, наявності родичів, які є громадянами або постійними резидентами Канади.

Ця ініціатива розширює можливості українців, які вже проживають у Канаді, для легалізації довготривалого статусу. Українські біженці, які перебувають у країні, мають доступ до низки соціальних програм: доступ до безкоштовного медичного обслуговування через провінційні програми, діти шкільного віку можуть безкоштовно відвідувати державні школи, деякі провінції, наприклад, Онтаріо, надають матеріальну допомогу на оренду житла або інші базові потреби.

Програма CUAET стала ключовим інструментом швидкої підтримки українських біженців, однак її завершення обмежує доступ новоприбулих до легального статусу. Тимчасово перебуваючі українці тепер мають можливість подовжити свій статус або отримати постійне резидентство за певних умов. Це

свідчить про зусилля Канади щодо забезпечення довгострокової підтримки українців, які опинилися в країні через війну.

2.2. Аналіз соціально -економічного становища, соціального захисту та соціальної інтеграції українських біженців за кордоном

Як зазначає Хлівнюк Т. «європейська міграційна криза 2015 року (на терени ЄС прибуло близько 1,3 млн осіб) вивела на порядок денний проблеми неналежного реагування урядів європейських держав на такі масштаби міграції. Проблему становить зростання дискримінації, мови ворожнечі, різних форм інтолерантності щодо мігрантів, а надто біженців, статус яких вимагає особливої соціальної підтримки від держави, яка прийняла їх. У цій ситуації гостро проявилася неефективність національних та наднаціональних інституцій щодо інтеграції новоприбулих на національних ринках праці, використання їх потенціалу, а також недосконалості функціонування національних систем соціального забезпечення тих держав, які позиціонують себе як соціальні.

Саме європейська міграційна криза 2015 року «оголила» наявні прогалини в національних правових системах у частині соціального захисту шукачів притулку тощо. Показово: зусилля урядів провідних держав ЄС в умовах міграційної кризи були спрямовані радше на протидію популістам, пошук механізмів убезпечення проти різкого збільшення різних категорій мігрантів, особливо – шукачів притулку, вибудовування «захисних стін» від мігрантів тощо, але не на аналіз проблем, зумовлених приростом мігрантів та біженців, та швидке реагування на них із позицій захисту прав людини».[61]

Масштабні негативні економічні наслідки та заходи жорсткої економії після глобальної фінансової кризи, яка розпочалася у 2008 рр., істотно погіршили критичні оцінки щодо впливу імміграції на стійкість інституту соціальної держави у світі. Міграційна криза 2015 р. у Європі також загострила різні аспекти питання соціального захисту шукачів притулку.

Коронакриза 2020–2021 рр. особливо позначилася на іммігрантах, багато з яких працювали в секторі обслуговування, бізнес у якому призупиняв роботу або й банкрутував. Ризик зараження серед мігрантів значно вищий через залучення до робіт, де складно дотримуватися соціального дистанціювання, організувати віддалену роботу, а також з огляду на проживання в мікрорайонах та будівлях із високою щільністю населення, користування переважно громадським транспортом.

Хлівнюк Т. зазначає, що «ті іммігранти, які без належних підстав перебувають у приймаючій країні, менше схильні звертатися за медичною допомогою. Іммігранти мають меншу мережу підтримки, на яку можна покладатися у разі зараження COVID-19. Мігранти, особливо з числа біженців, непропорційно представлені у секторах, які найбільше постраждали від пандемії, тому їм потребують належного охоплення механізмами соціального захисту.» [62]

Можемо констатувати: кожна нова криза глобального характеру погіршує ситуацію на національних ринках праці економічно розвинених держав, ослаблює інститут соціальної держави, а отже, посилює соціальну незахищеність мігрантів, особливо біженців. Розглянемо сучасний стан кризи, пов'язаної з війною в Україні.

Насамперед розпочнемо з економічного становища. Економічне становище українських біженців за кордоном демонструє покращення. З травня 2023 року спостерігається зниження частки осіб, які відчували труднощі із забезпеченням базових потреб, таких як їжа чи одяг, на 10 відсоткових пунктів. Також скоротилася кількість біженців, які були змушені економити для придбання дорожчих товарів. Загалом можна відзначити стійку тенденцію до зменшення рівня бідності серед українських біженців у приймаючих країнах.

Частка українських біженців, для яких соціальних виплат недостатньо для забезпечення базових життєвих потреб, стабільно зменшується. Порівняно з першою хвилею опитування, ця частка скоротилася більш ніж удвічі. Одночасно майже втричі збільшилася кількість біженців, які повідомляють,

що соціальних виплат їм достатньо для комфортного життя. Зростання рівня добробуту серед українських біженців можна пояснити збільшенням їхньої участі в ринку праці: частка тих, хто працює або займається підприємницькою діяльністю, зросла з 39% у травні 2023 року до 45% у січні 2024 року.[53]

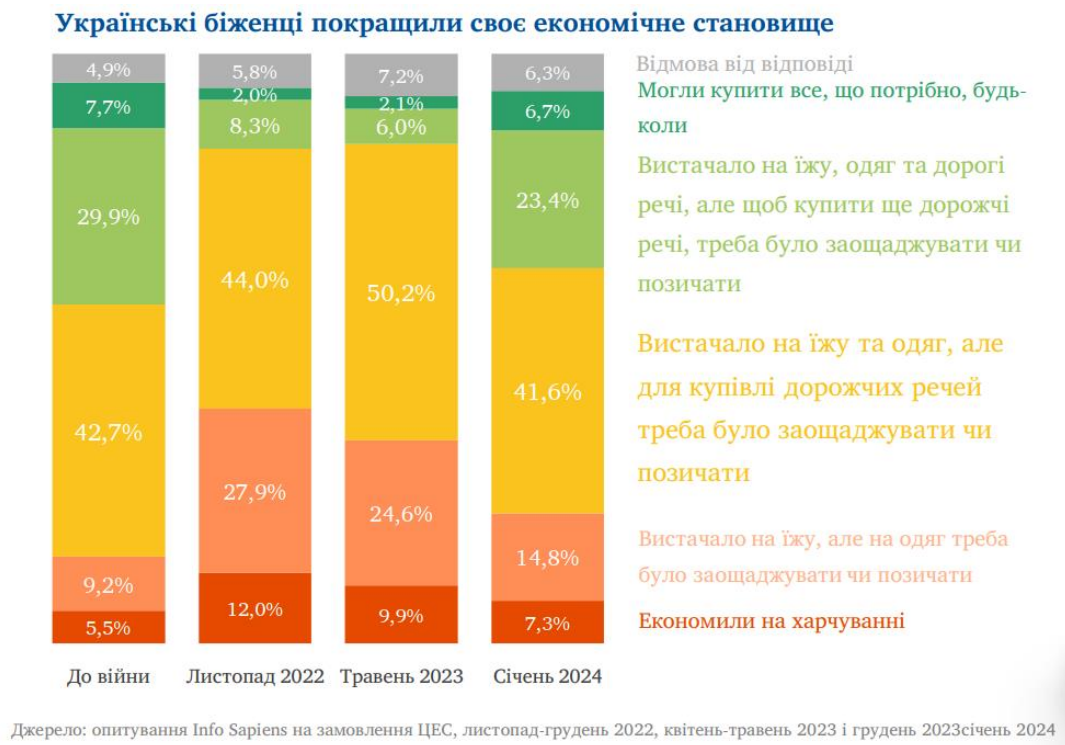

Рис.2.1. Характеристика економічного становища українських біженців до війни (на їх думку, за результатами оцінювання Info Sapiens)

Крім того, частка студентів серед українських біженців також суттєво збільшилася, особливо в таких країнах, як Німеччина (42%) та Франція (17%). Ці країни вирізняються активними політиками інтеграції та освітніми системами, що сприяють залученню іноземних студентів. Зокрема, у Німеччині значна частка людей, які навчаються, пояснюється обов'язковістю відвідування інтеграційних або мовних курсів для отримання соціальних виплат, що стимулює освітню активність серед біженців.

Вивчення результатів опитувань свідчать, що вони демонструють стабільність у збереженні робочих зв'язків з Україною серед певної частини біженців. Приблизно 8% респондентів заявили, що вони продовжують дистанційно працювати на тих самих посадах в Україні, які займали до початку повномасштабного військового вторгнення. Це свідчить про те, що

певна категорія осіб змогла зберегти свої професійні зв'язки та адаптуватися до роботи в умовах вимушеного переміщення. Ще близько 2% опитаних повідомили, що знайшли нову дистанційну роботу в Україні, що може бути ознакою поступового розширення можливостей для віддаленого працевлаштування, навіть в умовах кризи.

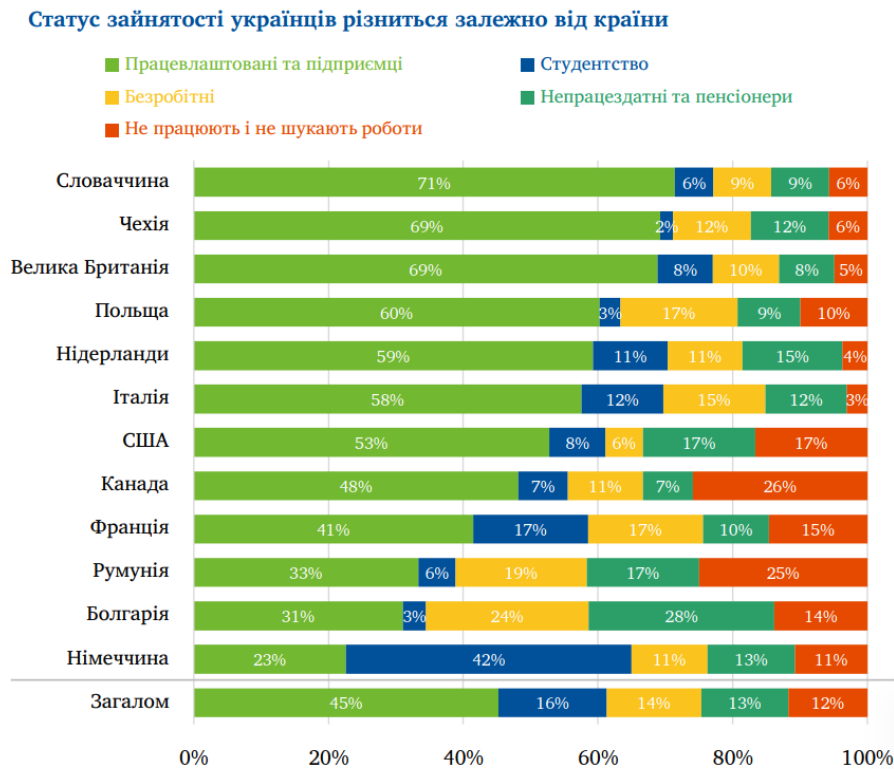

Рис.2.2. Статус зайнятості

Щодо освітньої діяльності, спостерігається тенденція до зменшення частки респондентів, які продовжують навчання в українських навчальних закладах. Якщо у листопаді 2022 року та травні 2023 року таких осіб було близько 5%, то до січня 2024 року їхня частка знизилася до 3,4%. Це може бути наслідком кількох факторів, зокрема труднощів у доступі до української освітньої системи через технічні або організаційні перепони, а також поступового переходу до інтеграції в освітні системи країн перебування. Зменшення кількості студентів, які навчаються в Україні, може також відображати зростання інтересу до місцевих освітніх програм у країнах перебування, які пропонують ширший доступ до інтеграційних курсів та адаптаційних програм.[53]

В цілому, аналіз цих даних свідчить про збереження певного рівня професійних і освітніх зв'язків з Україною, але також вказує на поступову адаптацію до умов нового середовища, що може сприяти інтеграції біженців у суспільства країн їхнього перебування.

Біженці стали активнішими на ринку праці

Рис. 2.3. Зайнятість українських біженців

Українські біженці демонструють поступову інтеграцію до іноземних ринків праці, що відображається у зростанні їхнього доходу порівняно з періодом до повномасштабного вторгнення. Аналіз результатів опитування свідчить, що серед працевлаштованих українців за кордоном більшість тепер повідомляє про вищий рівень заробітку. Це позитивна динаміка, адже частка тих, хто заробляє більше, ніж до війни, зросла на майже 20 відсоткових пунктів порівняно з результатами листопада 2022 року. [53]

Такі зміни можуть бути наслідком низки факторів, зокрема адаптації до місцевих умов ринку праці, підвищення рівня кваліфікації через участь у місцевих навчальних програмах, курси з перекваліфікації чи мовної підготовки. Важливу роль також відіграють підтримка з боку урядів країн перебування та заходи, спрямовані на інтеграцію українських біженців до економічного середовища. Наприклад, у деяких країнах для біженців створюються спеціальні програми працевлаштування, що враховують мовні

бар'єри та специфіку попереднього професійного досвіду.

Водночас зростання доходів може бути пов'язане і з кращими умовами оплати праці у країнах перебування, зокрема в таких сферах, як ІТ, послуги, освіта чи догляд за людьми похилого віку. Це також свідчить про прагнення біженців не лише адаптуватися, але й підвищити рівень свого матеріального забезпечення, активно включаючись у економічне життя країн, що їх прийняли.

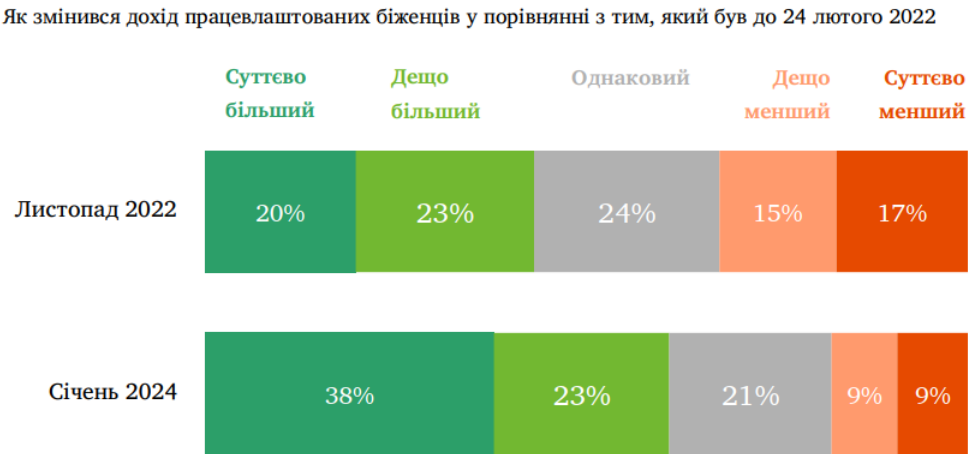

Рис.2.4. Оцінка біженцями достатності розміру соціальних виплат для життя (за результатами оцінювання Info Sapiens)

Українські біженці, працевлаштовані за кордоном, продовжують покращувати свої економічні показники, зокрема рівень доходів, що значно перевищує дохід, який вони мали до початку повномасштабного вторгнення. Аналіз свідчить, що більшість працевлаштованих повідомляють про зростання заробітної плати чи доходів від бізнесу. Ця тенденція відображає поступове освоєння іноземних ринків праці та пристосування до нових економічних умов.

Проте важливим аспектом залишається зміна професійної діяльності. Майже половина працевлаштованих українців працюють за спеціальностями, які не відповідають їхній попередній кваліфікації чи досвіду. Хоча ця частка залишається значною, спостерігається поступове її скорочення: за останній рік

вона знизилася з 60% до 51%. Це свідчить про підвищення рівня професійної адаптації, а також про те, що дедалі більше українців знаходять роботу, яка відповідає їхній попередній професії або є суміжною.

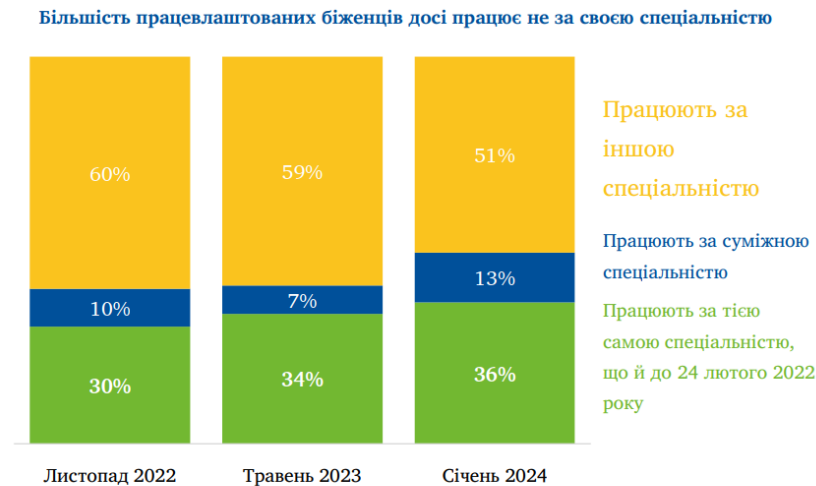
Джерело: опитування Info Sapiens на замовлення ЦЕС, грудень 2023січень 2024

Рис.2.4.Зміна розміру доходу (за результатами оцінювання Info Sapiens)

Зростання частки працевлаштованих за спеціальністю, яка відповідає їхньому професійному досвіду, може бути пов'язане із вдосконаленням знання мови країни перебування, проходженням додаткових навчальних курсів чи підтвердженням кваліфікації. Це також свідчить про активність українців у подоланні перешкод, зумовлених новими умовами життя та роботи.

Таким чином, хоча більшість працевлаштованих українців ще працюють не за своїм основним профілем, тенденції демонструють прогрес у професійній інтеграції, що є позитивним показником для їхньої подальшої адаптації та розвитку.

Незважаючи на тенденцію до зменшення обсягів підтримки, більшість українських біженців усе ще отримують допомогу, хоча її рівень суттєво знизився.

Джерело: опитування Info Sapiens на замовлення ЦЕС, листопад-грудень 2022, квітень-травень 2023 і грудень 2023-січень 2024

Рис.2.5. Результати відповідей на питання «Чи працюють біженці за тією ж спеціальністю, що працювали до війни»

На початок 2024 року близько 71% опитаних повідомляють про отримання будь-якої форми підтримки, що значно менше порівняно з листопадом 2022 року, коли цей показник становив 92,5%. Така динаміка свідчить про зміну політики підтримки біженців у країнах перебування.

Серед країн Європи найвищий рівень допомоги залишається у Німеччині, яка забезпечує комплексну підтримку українським біженцям. Тут майже три чверті біженців відвідують курси з вивчення німецької мови, отримують соціальні виплати та забезпечені житлом. Це відображає високий рівень інтеграційної політики Німеччини, спрямованої на полегшення адаптації біженців.

Проте ситуація в Польщі демонструє протилежну динаміку. У листопаді 2022 року лише 9,4% українських біженців у цій країні зазначали, що не отримують жодної допомоги. До січня 2024 року цей показник перевищив 50%, що свідчить про значне скорочення урядової підтримки. Такі зміни можуть бути пов'язані з фінансовими обмеженнями, зростанням навантаження на соціальні системи та переглядом політики щодо біженців.

Таблиця 2.2.

Види допомог , які отримували біженці в країнах перебування

Вид допомоги	ВБ ³⁴	ФРН ³⁵	Польща	США	Франція	Чехія	Канада	Інші	Усі
Мовні курси	47,5%	67,2%	12,4%	33,3%	36,6%	21,2 %	40,7%	37,2 %	35,9%
Соціальні виплати	45,9%	71,8%	30,4%	27,8%	48,8%	28,9 %	18,5%	31,7 %	39,5%
Забезпечення житлом	44,3%	76,3%	13,7%	0,0%	56,1%	15,4 %	7,4%	32,6 %	37,8%
Не отримують допомогу	24,6%	6,2%	50,3%	36,1%	14,6%	34,6 %	40,7%	10,6 %	28,6%
Гуманітарна допомога	18,0%	29,4%	9,9%	25,0%	46,3%	9,6%	22,2%	14,8 %	26,2%
Освіта (для дітей)	23,0%	24,3%	14,9%	19,4%	29,3%	13,5 %	18,5%	20,9 %	17,7%
Допомога з оформленням документів	21,3%	33,9%	8,7%	11,1%	43,9%	13,5 %	18,5%	32,2 %	21,4%
Допомога з працевлаштуванням	19,7%	24,9%	8,1%	5,6%	22,0%	19,2 %	18,5%	6,8%	16,0%
Освіта (для дорослих)	21,3%	14,1%	2,5%	11,1%	9,8%	3,9%	7,4%	15,0 %	8,2%
Психологічна підтримка	8,2%	9,6%	5,6%	11,1%	12,2%	3,9%	3,7%	4,0%	9,0%
Допомога у догляді за дітьми	4,9%	6,8%	0,6%	5,6%	4,9%	0,0%	7,4%	1,1%	4,0%
Інше	1,6%	1,1%	0,6%	0,0%	0,0%	1,9%	0,0%	29,3 %	1,0%
Медична допомога	0,0%	0,6%	0,0%	5,6%	0,0%	1,9%	0,0%	0,9%	0,9%

Джерело: опитування Info Sapiens на замовлення ЦЕС, грудень 2023-січень 2024

Ця ситуація підкреслює неоднорідність підходів до підтримки українських та соціального захисту біженців у різних країнах. Вона також вказує на важливість створення сталих механізмів підтримки, які враховуватимуть потреби біженців і можливості приймаючих країн.

Процес соціальної інтеграції українських біженців за кордоном поступово набирає обертів. Зокрема, за останній період зросла частка респондентів, які заявили, що умови життя за кордоном їм подобаються більше, ніж в Україні. Це свідчить про адаптацію до нового середовища, а також про поліпшення сприйняття якості життя у приймаючих країнах.[53]

Цікавою особливістю результатів опитування є те, що, як у травні 2023 року, так і в січні 2024 року, спостерігається значна поляризація думок серед респондентів. Майже половина учасників опитування висловлюють категоричні позиції, обираючи крайні варіанти відповідей. Це може свідчити про значний розрив у досвіді інтеграції: одні респонденти повністю задоволені умовами за кордоном, тоді як інші відчують суттєві труднощі та стрес.

Така ситуація підкреслює необхідність продовження зусиль із соціальної підтримки та інтеграції, зокрема спрямованих на групи, які стикаються із найбільшими викликами. Водночас вона демонструє, що умови, які надають приймаючі країни, можуть створювати позитивні передумови для повноцінного залучення біженців до місцевих спільнот.

Західні країни доклали значних зусиль, щоб українські біженці, які шукають прихистку від війни, відчули доброзичливе ставлення як на офіційному, так і на особистісному рівнях. Це проявляється у широкій інституційній підтримці та позитивній міжособистісній взаємодії. Зокрема, близько 80% опитаних українців позитивно оцінюють ставлення місцевого населення до себе.

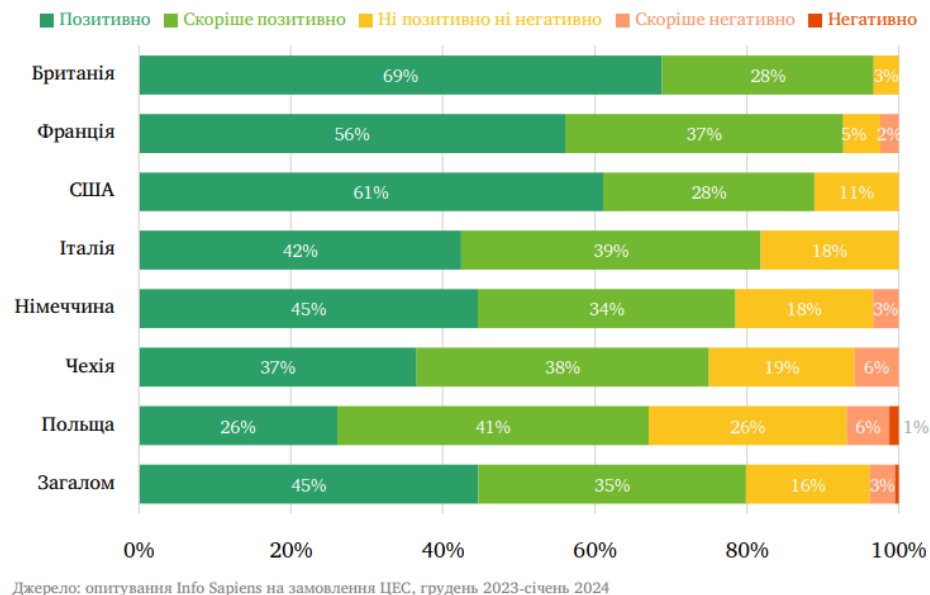

Рис.2.6. Оцінка українськими біженцями ставлення до них місцевих жителів

Серед країн із найбільшою кількістю українських біженців найвищі

оцінки приязного ставлення відзначаються у державах із вищим рівнем етнічного та культурного різноманіття, таких як Велика Британія, Франція та США. Це свідчить про більшу відкритість та готовність приймати представників інших національностей у таких суспільствах, що сприяє кращій інтеграції біженців.

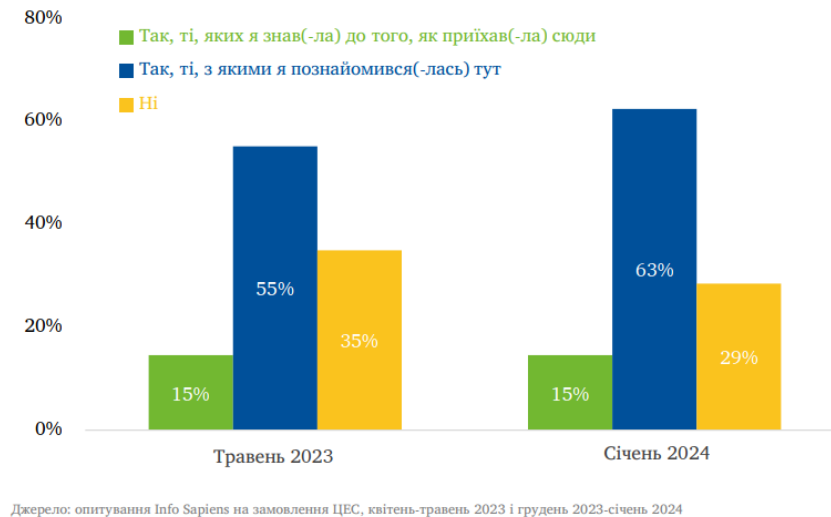

Рис.2.7. Оцінка українськими біженцями наявності друзів чи хороших знайомих у місці перебування (за результатами оцінювання Info Sapiens) [53].

Дружні зв'язки з місцевим населенням є ще одним важливим показником успішності інтеграції. Частка українських біженців, які повідомили про наявність хороших знайомих серед місцевих жителів, зросла на 8 відсоткових пунктів порівняно з попередніми дослідженнями. Проте значна частина біженців, майже третина, все ще не має таких зв'язків, що може свідчити про існування бар'єрів у соціальній адаптації. Це підкреслює важливість продовження програм, спрямованих на сприяння міжкультурному діалогу та залученню біженців до місцевих громад.

Висновок до другого розділу

Аналіз соціального захисту українських біженців за кордоном показав, що, незважаючи на прогрес у забезпеченні базових потреб та інтеграції,

залишаються серйозні виклики. Більшість біженців отримала тимчасовий захист, що забезпечує доступ до медицини, освіти, роботи та соціальних виплат. Проте у 2023 році в багатьох країнах, таких як Польща, Чехія, Італія та Норвегія, рівень допомоги значно скоротився, що створило нові труднощі.

Зросла частка біженців, які забезпечують базові потреби власним коштом, завдяки підвищенню рівня зайнятості. Однак багато з них працюють не за фахом, хоча ця тенденція поступово змінюється. Соціальна інтеграція демонструє позитивні результати, особливо у країнах із високим рівнем культурного різноманіття, таких як Велика Британія та США, хоча значна частина біженців усе ще не має соціальних зв'язків із місцевими жителями.

Підсумовуючи, українські біженці активно адаптуються до нового життя, але стикаються з труднощами, пов'язаними зі скороченням допомоги та культурними бар'єрами. Це підкреслює важливість довгострокових програм підтримки, спрямованих на соціальний захист, працевлаштування, соціальну інтеграцію та збереження зв'язків із Україною.

РОЗДІЛ 3

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНОВИЩА ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ

3.1. Методика дослідження, характеристика вибірки та аналіз результатів дослідження

Для аналізу практик соціального захисту українських біженців було прийнято рішення визначитися з вибіркою на прикладі країни, де перебуває велика частка українського населення, що виїхали до Сполучених Штатів Америки, було проведено онлайн-дослідження. Основною метою було оцінити досвід використання соціальних послуг у США, виявити основні проблеми, з якими стикаються біженці, та запропонувати шляхи вдосконалення системи підтримки.

Метою дослідження є визначення ефективності наявних програм соціального захисту українських біженців у США, оцінка відповідності цих програм їхнім потребам та розробка рекомендацій для підвищення якості послуг.

Завдання дослідження:

1. Вивчити досвід українських біженців у США щодо отримання соціальної допомоги.
2. Оцінити ефективність програм, спрямованих на інтеграцію, працевлаштування, забезпечення житлом та доступ до медичних і освітніх послуг.
3. Виявити основні проблеми, з якими стикаються біженці у США, зокрема дискримінацію, трудову експлуатацію та мовний бар'єр.
4. Надати рекомендації для вдосконалення програм соціального захисту біженців у США.

Методи дослідження

Для збору даних було використано онлайн-методи, які дозволили охопити широку аудиторію біженців, розташованих у різних регіонах США:

1. Анкетування. Розроблено стандартизований опитувальник, який містив питання щодо житла, працевлаштування, медичної допомоги, освіти, мовних курсів та інтеграції в американське суспільство. Анкетування проводилося через онлайн-платформи, такі як Google Forms та SurveyMonkey.

2. Глибинні інтерв'ю. З респондентами, які виявили бажання надати додаткову інформацію, проводилися індивідуальні онлайн-інтерв'ю через Zoom. Це дозволило отримати детальнішу інформацію про їхній досвід.

3. Аналіз соціальних мереж. Для ідентифікації ключових викликів було проаналізовано тематичні групи в соціальних мережах (Facebook, Telegram), які об'єднують українських біженців у США.

Характеристика вибірки

Дослідження охопило українських біженців, які переїхали до США після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році. Вибірка була сформована на основі таких критеріїв:

1. Географічний розподіл. Біженці, які проживають у різних штатах США (Каліфорнія, Нью-Йорк, Техас, Флорида, Іллінойс та Вашингтон).

2. Соціально-демографічні характеристики. У вибірці представлені жінки та чоловіки віком від 18 до 65 років, зокрема ті, хто виїхав із дітьми або без сім'ї.

3. Досвід взаємодії із соціальними службами. Залучено респондентів, які користувалися програмами допомоги, та тих, хто мав обмежений доступ до послуг.

Дослідження проводилося відповідно до принципів добровільності та конфіденційності. Усі респонденти були поінформовані про мету дослідження та дали згоду на участь. Дані оброблялися анонімно, щоб забезпечити приватність учасників. Учасникам відправлялося посилання на анкету, розміщену на Google Forms. Для проведення дослідження було розроблено опитувальник, який містив питання щодо житла, працевлаштування, медичної

допомоги, освіти, мовних курсів та інтеграції в американське суспільство з варіантами для відповідей на кожне питання. (див.Додаток А)

Завдяки онлайн-методам дослідження вдалося охопити широку аудиторію українських біженців у США та зібрати цінну інформацію про їхній досвід взаємодії з соціальними службами. Ці дані є основою для подальшого аналізу та розробки рекомендацій щодо вдосконалення програм підтримки.

Для ідентифікації ключових викликів, з якими стикаються українські біженці в США, було проаналізовано тематичні групи в соціальних мережах, зокрема на Facebook та Instagram. Ці спільноти служать платформами для обміну досвідом, надання порад та підтримки серед українців, які перебувають у Сполучених Штатах.

Facebook-групи:

1. Українці В США - Ukrainians in USA

Ця приватна група об'єднує українську діаспору в США, а також тих, хто вже перебуває в Америці або планує переїзд. Учасники діляться інформацією про життя в США, надають поради щодо адаптації та підтримують один одного. [57]

2. Біженці з України в США

Група створена для обміну порадами, спілкування та пошуку спонсорів. Учасники діляться досвідом, надають рекомендації щодо оформлення документів, пошуку житла та роботи. [4]

3. UKRAINIAN AMERICAN COMMUNITY. Українські Американці в США

Публічна група, яка об'єднує українців у США та Канаді, а також їхніх друзів. Метою є обмін новинами та інформацією про Україну, підтримка української культури, а також обговорення життя, діяльності та бізнесу українців в Америці. [86]

Instagram-акаунти.

Хоча конкретні Instagram-акаунти, створені українськими біженцями в США, не були зазначені в доступних джерелах, багато українців

використовують цю платформу для обміну своїм досвідом, надання порад та підтримки. Рекомендується шукати за хештегами, такими як #UkrainiansInUSA, #UkrainianRefugeesUSA або #UkrainianCommunityUSA, щоб знайти відповідні акаунти та спільноти.

Аналіз цих груп та акаунтів дозволяє виявити основні проблеми, з якими стикаються українські біженці в США, зокрема:

- пошук житла та роботи
- адаптація до нових умов життя
- мовний бар'єр
- доступ до медичних та освітніх послуг
- психологічна підтримка

Ця інформація є цінною для розробки ефективних програм соціального захисту та підтримки українських біженців у Сполучених Штатах.

Використання цих джерел дозволить отримати комплексне розуміння становища українських біженців у США, включаючи статистичні дані, аналітичні звіти та особисті історії.

На основі анкетування 123 українських біженців у США було отримано такі результати:

Таблиця 3.1.

Розподіл респондентів за віком

Вікова категорія	Кількість осіб	Відсоток (%)
До 18 років	5	4%
18–30 років	37	30%
31–50 років	55	45%
51–65 років	20	16%
Понад 65 років	6	5%

Аналіз демографічних даних 123 українських біженців у США виявляє кілька ключових тенденцій, які можуть впливати на їхню інтеграцію та потреби в соціальній підтримці.

Більшість респондентів (75%) належать до вікових груп 18–30 років (30%) та 31–50 років (45%). Це свідчить про переважання молодих та середнього віку осіб, які, ймовірно, є економічно активними та можуть швидше адаптуватися до нових умов. Незначна частка осіб до 18 років (4%) та понад 65 років (5%) вказує на меншу кількість дітей та літніх людей серед біженців, що може зменшувати потребу в спеціалізованих послугах для цих груп.

Жінки становлять 60% опитаних, що перевищує частку чоловіків (40%). Це узгоджується з загальною тенденцією, коли жінки та діти частіше залишають зони конфлікту. Такий гендерний дисбаланс може впливати на потреби в соціальних послугах, зокрема в підтримці матерів-одиначок та забезпеченні дитячих садків.

Таблиця 3.2.

Розподіл респондентів за сімейним статусом

Сімейний статус	Кількість осіб	Відсоток (%)
Неодружений(а)	50	41%
Одружений(а)	60	49%
У цивільному шлюбі	5	4%
Розлучений(а)	6	5%
Вдівець/вдова	2	1%

Половина респондентів (49%) одружені, тоді як 41% — неодружені. Невелика частка перебуває в цивільному шлюбі (4%), розлучені (5%) або є вдівцями/вдовами (1%). Це свідчить про значну кількість сімейних пар, які можуть потребувати підтримки в питаннях житла та працевлаштування для обох партнерів.

Майже половина опитаних (47%) не мають дітей, тоді як 53% мають одну або більше дитини. Це підкреслює важливість забезпечення доступу до освітніх та медичних послуг для дітей, а також підтримки сімей з дітьми в

процесі адаптації.

Звісно, що у опитуванні брали участь особи від 18 років, тому було поставлене питання щодо рівня освіти .

Таблиця 3.3.

Розподіл респондентів за рівнем освіти

Рівень освіти	Кількість осіб	Відсоток (%)
Середня	20	16%
Професійно-технічна	15	12%
Вища (бакалавр)	40	33%
Вища (магістр)	35	28%
Науковий ступінь	8	7%
Інше	5	4%

Більшість респондентів мають вищу освіту: 33% — бакалавр, 28% — магістр, 7% — науковий ступінь. Це вказує на високий освітній рівень біженців, що може сприяти їхній інтеграції на ринку праці США. Однак, 16% мають лише середню освіту, а 12% — професійно-технічну, що може вимагати додаткових програм перекваліфікації або навчання.

Ці дані відображають демографічний профіль опитаних українських біженців у США, що може бути корисним для розробки програм підтримки та інтеграції.

Отримані дані свідчать про те, що українські біженці в США переважно молодого та середнього віку, з високим рівнем освіти та значною часткою сімей з дітьми. Це підкреслює необхідність розробки комплексних програм підтримки, які враховують потреби в працевлаштуванні, доступі до освіти та медичних послуг, а також сприяють соціальній інтеграції та адаптації в новому середовищі.

Лише 20% респондентів мали попередній професійний досвід за кордоном. Це свідчить про те, що переважна більшість біженців вперше

стикається з іноземним ринком праці, що може ускладнювати процес працевлаштування та адаптації.

Цікавими є результати щодо регіону проживання в Україні до виїзду. Представимо дані на рис.

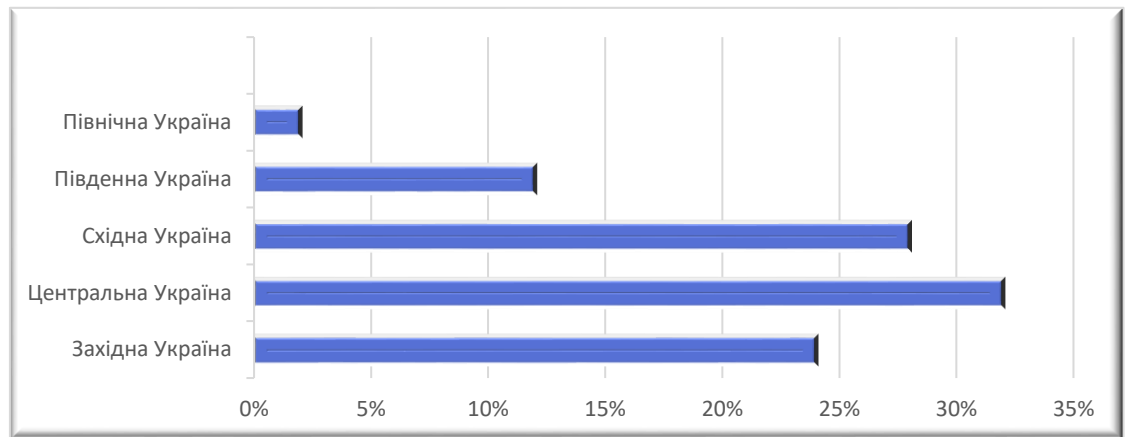

Рис. 3.1. Відповіді на питання «Регіон проживання в Україні до виїзду»

Респонденти представляють різні регіони України, з найбільшою часткою з Центральної (32%) та Східної (28%) України. Це відображає географічне розмаїття біженців та може впливати на їхні культурні та соціальні потреби в процесі інтеграції.

Щодо типу житла в США, то відповіді розподілилися наступним чином (див Рис)

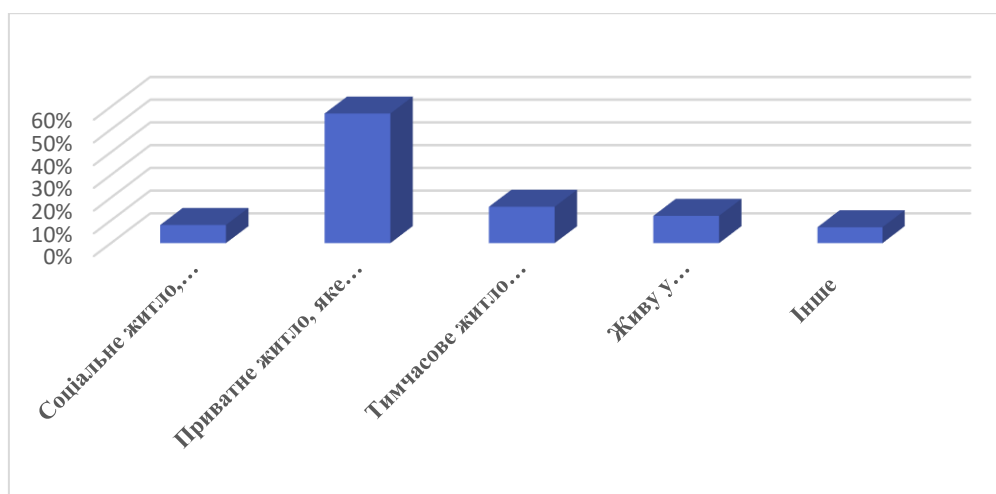

Рис.3.2. Відповіді на питання «Зазначте тип житла в США, в якому Ви мешкаєте»

Більшість респондентів (57%) орендують приватне житло, що свідчить про їхню самостійність у вирішенні житлового питання. Однак значна частка проживає в тимчасовому житлі (16%) або у знайомих/родичів (12%), що може вказувати на нестабільність житлових умов та потребу в додатковій підтримці.

Представимо в таблиці результати відповідей на питання щодо задоволеності умовами житла та проблем з ним.

Таблиця 3.4.

Зведена таблиця щодо умов житла та проблем, пов'язаних із ним

Категорія	Кількість осіб	Відсоток (%)
Задоволеність умовами житла		
Дуже задоволений(а)	15	12%
Скоріше задоволений(а)	40	32%
Нейтрально	30	24%
Скоріше незадоволений(а)	25	20%
Дуже незадоволений(а)	13	11%
Проблеми з житлом		
Висока орендна плата	80	65%
Відсутність соціального житла	50	41%
Погані умови проживання	30	24%
Складність пошуку житла	60	49%
Інше	10	8%

Основними проблемами є висока орендна плата (65%) та складність пошуку житла (49%). Це вказує на фінансові труднощі та потребу в підтримці під час пошуку доступного житла.

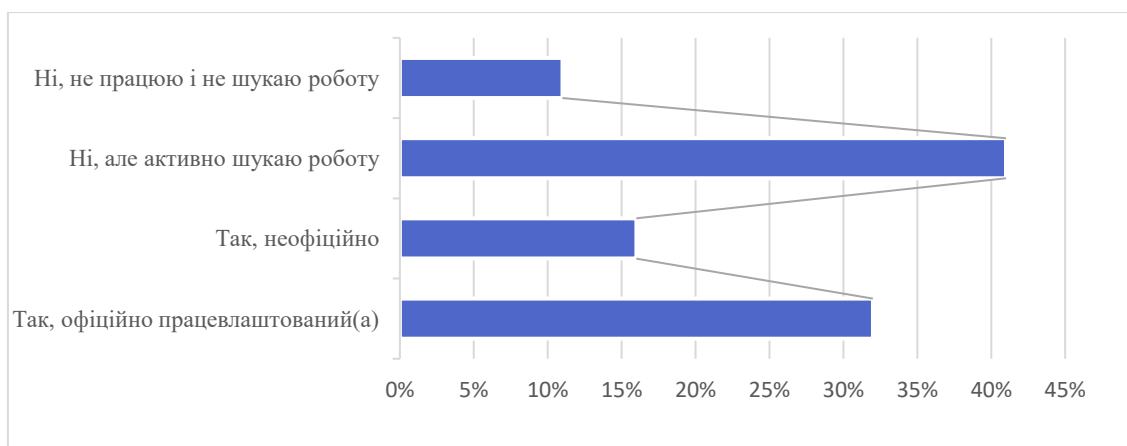

Рис.3.3. Відповіді на питання «Зайнятість»

Лише 32% респондентів офіційно працевлаштовані, тоді як 41% активно шукають роботу. Це свідчить про значні труднощі з працевлаштуванням та необхідність підтримки в цьому напрямку.

Розподіл відповідей на питання «Проблеми під час працевлаштування (множинний вибір)» показали, що мовний бар'єр (57%) та невизнання кваліфікацій (49%) є основними перешкодами для працевлаштування. Це підкреслює потребу в мовних курсах та програмах підтвердження кваліфікацій для біженців. Відсутність вакансій у професійній сфері зазначили 50 осіб (41%), а дискримінацію 20 осіб (16%).

Лише 24% респондентів брали участь у програмах професійного навчання або перекваліфікації, тоді як 57% не брали участі, а 19% не знають про такі програми. Це свідчить про недостатню поінформованість та залученість біженців до програм, які можуть сприяти їхній інтеграції на ринку праці.

Загалом, результати опитування вказують на необхідність комплексної підтримки українських біженців у США, зокрема в питаннях житла, працевлаштування та інтеграції в суспільство.

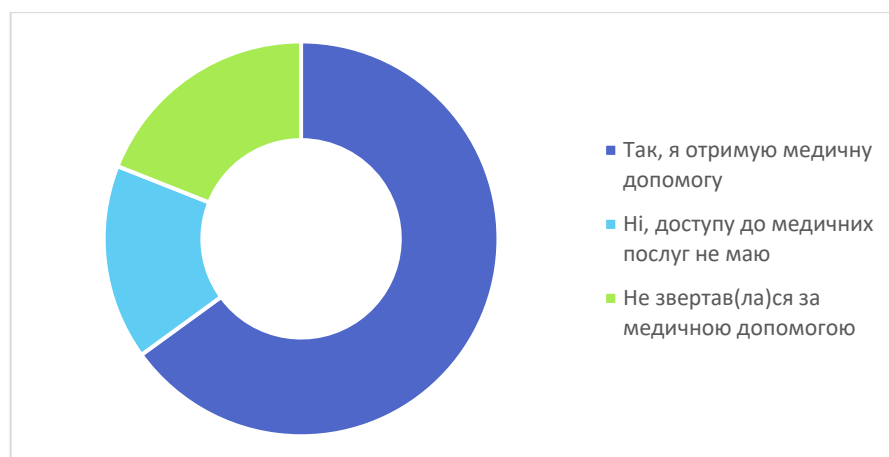

Рис.3.4. Відповіді на питання «Доступ до медичних послуг у США»

Більшість респондентів (65%) отримують медичну допомогу, що свідчить про відносно високий рівень доступу до медичних послуг. Однак 16% не мають доступу, а 19% не зверталися за медичною допомогою, що може вказувати на бар'єри або недостатню поінформованість про доступні послуги.

57% респондентів мають медичну страховку, що є позитивним показником. Проте 43% залишаються без страховки, що може обмежувати їхній доступ до медичних послуг та підвищувати фінансові ризики.

Таблиця 3.5.

Результати оцінки задоволеності якістю надання медичних послуг

Оцінка задоволеності	Кількість осіб	Відсоток (%)
Дуже задоволений(а)	20	16%
Скоріше задоволений(а)	50	41%
Нейтрально	30	24%
Скоріше незадоволений(а)	15	12%
Дуже незадоволений(а)	8	7%

Більшість респондентів (57%) задоволені або скоріше задоволені якістю медичних послуг. Проте 19% висловлюють незадоволення, що вказує на необхідність покращення якості та доступності медичних послуг для біженців.

Відповіді про доступ дітей до шкіл/освітніх закладів розподілились так:

Так: 60 осіб (49%)

Ні: 5 осіб (4%)

Не маю дітей: 58 осіб (47%)

Серед респондентів, які мають дітей (65 осіб), переважна більшість (92%) забезпечили доступ своїх дітей до освітніх закладів, що є позитивним показником інтеграції. Однак 4% стикаються з проблемами в цьому аспекті.

Більшість респондентів (69%) не стикалися з проблемами доступу до освіти. Проте 16% відзначають мовний бар'єр, а 8% — відсутність місць у школах, що вказує на необхідність додаткових заходів для полегшення доступу до освіти, зокрема мовних курсів та розширення освітніх можливостей.

Загалом, результати опитування підкреслюють важливість підвищення поінформованості біженців про доступні програми професійного навчання, забезпечення медичної страховки та покращення якості медичних послуг. Також необхідно звернути увагу на подолання мовних бар'єрів та забезпечення доступу до освіти для дітей біженців.

Відповіді на питання про участь у навчальних програмах показали, що половина респондентів (49%) відвідували мовні курси, що свідчить про усвідомлення важливості володіння англійською мовою для інтеграції. Однак 27% не брали участі в жодних навчальних програмах, що може бути пов'язано з обмеженим доступом до інформації або ресурсів.

Хоча 57% респондентів проходили курси англійської мови, значна частина (43%) не мала такої можливості. Це підкреслює потребу в розширенні доступу до мовних програм, особливо безкоштовних, для підтримки біженців.

Щодо відповідей на питання про достатність знань англійської мови для повсякденного життя, то лише третина респондентів (32%) вважає свої знання англійської мови достатніми для повсякденного життя, тоді як 67% відчують труднощі, що може ускладнювати їхню інтеграцію та доступ до послуг.

Представимо графічно результати оцінки українськими біженцями

інтеграції в американське суспільство на рис

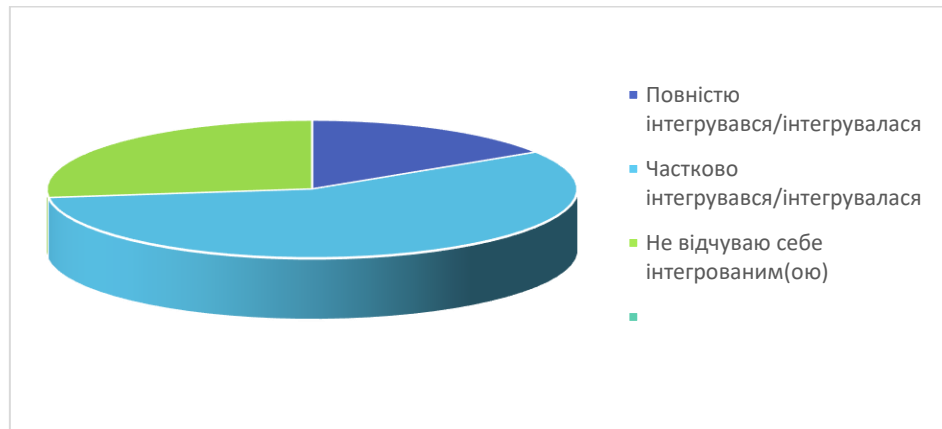

Рис.3.5. Відповіді на питання «Оцініть Вашу інтеграцію в американське суспільство?»

Більшість респондентів (57%) відчують часткову інтеграцію, тоді як 27% не відчують себе інтегрованими. Це вказує на необхідність додаткових заходів для сприяння повній інтеграції біженців.

Представимо результати відповідей на питання «Перешкоди для інтеграції» у таблиці

Таблиця 3.6.

Перешкоди для інтеграції українських біженців у США

	Проблема	Кількість осіб	Відсоток (%)	
1	Мовний бар'єр	70	57	
2	Культурні відмінності	50	41	
3	Дискримінація	20	16	
4	Відсутність соціальної підтримки	30	24	
5	Інше	10	8	

Основними перешкодами для інтеграції є мовний бар'єр (57%) та культурні відмінності (41%). Це підкреслює важливість мовних курсів та культурних орієнтаційних програм для біженців.

Щодо відповідей на питання про плани щодо повернення в Україну після завершення війни, то половина респондентів (49%) планує повернутися

в Україну після завершення війни, тоді як 16% не мають таких планів, а 35% ще не визначилися. Це свідчить про невизначеність щодо майбутнього та потребу в підтримці для прийняття обґрунтованих рішень.

Загалом, результати опитування підкреслюють важливість розширення доступу до мовних та професійних навчальних програм, а також надання соціальної підтримки для сприяння інтеграції українських біженців у США.

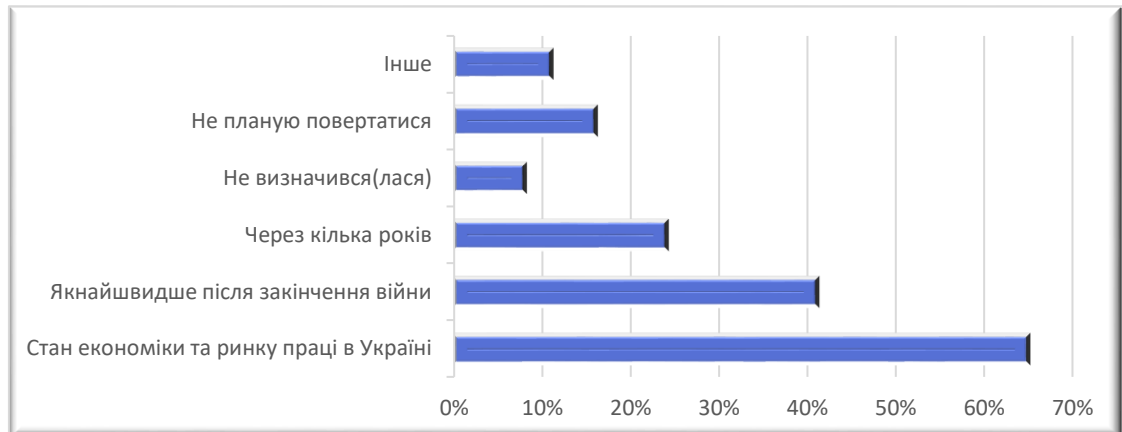

Рис.3.6. Відповіді на питання «Якщо Ви плануєте повертатися, то через який час?»

Більшість респондентів, які планують повернення (41%), бажають зробити це якнайшвидше після завершення війни. 24% розглядають повернення через кілька років, що може свідчити про бажання спочатку стабілізувати ситуацію або накопичити ресурси. 16% не планують повертатися, а 11% ще не визначилися, що вказує на невизначеність та потребу в додатковій інформації або підтримці.

Рис.3.7. Відповіді на питання «Що впливає на Ваше рішення

залишитися у США або повернутися до України? (запропоновано вибрати кілька варіантів)»

Основними факторами, що впливають на рішення респондентів, є безпека та завершення бойових дій (81%), стан економіки та ринку праці в Україні (65%) та рівень життя у США (57%). Це підкреслює важливість стабілізації ситуації в Україні та забезпечення гідних умов життя для сприяння поверненню біженців.

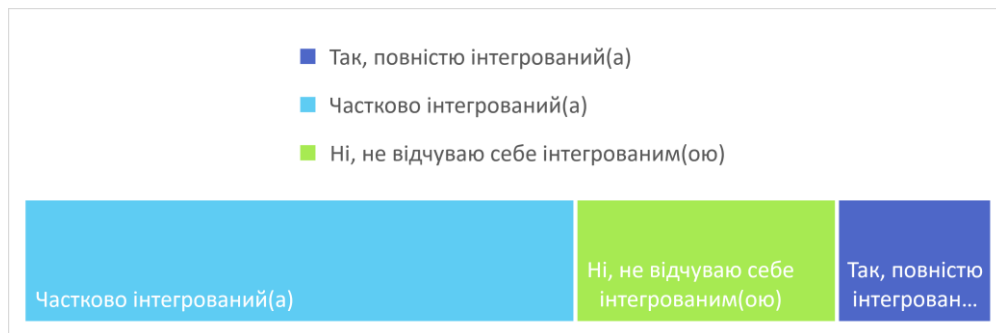

Рис.3.8. Відповіді на питання «Чи відчуваєте Ви себе інтегрованим у суспільство США?»

Лише 16% респондентів відчувають повну інтеграцію в американське суспільство, тоді як 57% відчувають часткову інтеграцію, а 27% не відчувають себе інтегрованими. Це вказує на необхідність додаткових заходів для сприяння повній інтеграції біженців.

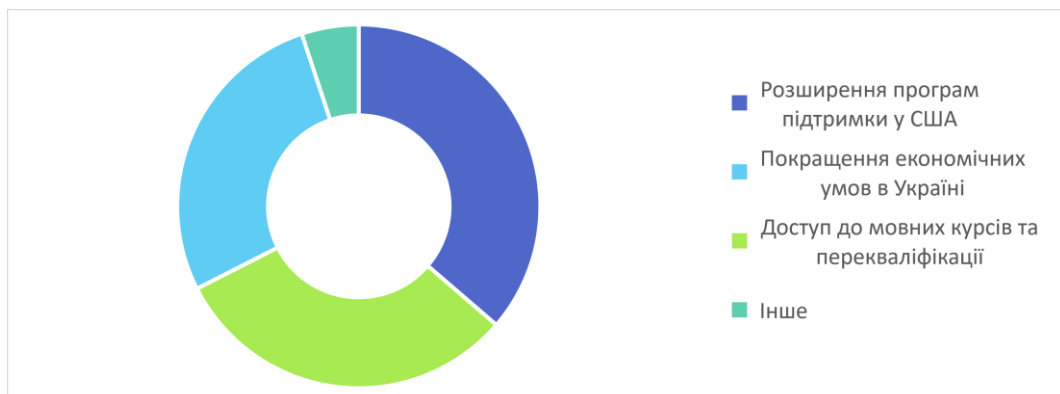

Рис.3.9. Відповіді на питання «Які заходи, на Вашу думку, можуть сприяти Вашій інтеграції або поверненню в Україну?»

Респонденти вважають, що покращення економічних умов в Україні (73%) та розширення програм підтримки у США (57%) є ключовими заходами, які можуть сприяти їхній інтеграції або поверненню. Також важливим є доступ

до мовних курсів та програм перекваліфікації (49%), що підкреслює потребу в інвестиціях у людський капітал біженців.

Загалом, результати опитування вказують на те, що рішення українських біженців щодо повернення або залишення в США залежать від безпеки, економічних умов та рівня інтеграції. Для сприяння їхній інтеграції та можливому поверненню необхідно зосередитися на покращенні економічної ситуації в Україні, розширенні програм підтримки в США та забезпеченні доступу до освітніх та професійних можливостей.

У рамках дослідження було проведено глибинні інтерв'ю з 14 молодими українськими біженцями, які перебувають у США. Метою було вивчення їхнього досвіду взаємодії із соціальними системами та установами. Нижче наведено узагальнені результати та аналіз відповідей на запитання.

1. Розкажіть, будь ласка, про свій досвід прибуття до США. Які були ваші перші кроки після приїзду?

Більшість респондентів зазначили, що прибули до США за програмою "Єднання заради України" (Uniting for Ukraine). Після прибуття їхніми першими кроками були:

- пошук тимчасового житла через знайомих або волонтерські організації.
- оформлення необхідних документів, таких як номер соціального страхування (SSN) та дозвіл на роботу.
- пошук інформації про доступні соціальні послуги та програми підтримки.

Перші кроки після прибуття були спрямовані на задоволення базових потреб та легалізацію статусу в країні. Відсутність чіткої інформації та підтримки на початковому етапі створювала додаткові труднощі для біженців.

2. Які основні труднощі ви відчули на початку свого перебування в США?

Респонденти виділили такі основні труднощі:

- Мовний бар'єр, що ускладнював спілкування та доступ до інформації.

- Відсутність стабільного житла та високі ціни на оренду.
- Складнощі з працевлаштуванням через невизнання кваліфікацій та відсутність досвіду роботи в США.

- Незнання місцевих законів та процедур.

Основні труднощі були пов'язані з адаптацією до нового середовища, відмінностями в культурі та системі, а також з обмеженим доступом до ресурсів та підтримки.

3. Чи зверталися ви до державних або недержавних організацій за допомогою? Якщо так, які саме це були організації?

Більшість респондентів зверталися за допомогою до:

- Місцевих благодійних організацій та церков, які надавали гуманітарну допомогу.
- Організацій, що спеціалізуються на підтримці біженців, таких як International Rescue Committee (IRC) та Catholic Charities.
- Державних служб соціального захисту для отримання інформації про доступні програми підтримки.

Респонденти активно шукали підтримку як у державних, так і в недержавних організаціях. Однак не всі були обізнані про доступні ресурси, що вказує на потребу в кращому інформуванні біженців.

4. Які види соціальної підтримки ви отримували (наприклад, фінансова допомога, житло, медичні послуги)?

Отримані види підтримки включали:

- Фінансову допомогу через програми тимчасової допомоги нужденним сім'ям (TANF).
- Медичне страхування через програми Medicaid або Refugee Medical Assistance (RMA).
- Продуктові талони (SNAP) для забезпечення харчування.
- Допомогу в пошуку житла та працевлаштування від недержавних організацій.

Хоча доступ до соціальної підтримки був можливий, процес її

отримання часто був складним та вимагав значних зусиль від біженців. Деякі респонденти зазначали про бюрократичні перепони та тривалі терміни розгляду заявок.

5. Наскільки легко було отримати доступ до цих послуг? З якими труднощами ви стикалися?

Респонденти відзначили такі труднощі:

- Мовний бар'єр під час спілкування з представниками служб.
- Складність у розумінні процедур та вимог для отримання допомоги.
- Тривалі терміни очікування на розгляд заявок та отримання допомоги.
- Обмежена кількість ресурсів та велика конкуренція за доступні програми.

Доступ до соціальних послуг був ускладнений через мовні та культурні бар'єри, а також через складність бюрократичних процедур. Це підкреслює необхідність надання додаткової підтримки та інформації для біженців на початкових етапах їхнього перебування в США.

Загалом, результати інтерв'ю вказують на те, що молоді українські біженці стикаються з низкою викликів під час адаптації в США, особливо в контексті доступу до соціальних послуг та інтеграції в нове суспільство. Покращення інформування та підтримки з боку як державних, так і недержавних організацій може сприяти полегшенню цього процесу.

6. Чи зверталися ви за допомогою до державних або недержавних організацій? Якщо так, які саме це були організації?

Більшість респондентів зазначили, що зверталися за допомогою до різних організацій. Деякі учасники зверталися до місцевих департаментів соціальних служб для отримання інформації про доступні програми підтримки. Більшість респондентів отримували допомогу від благодійних та волонтерських організацій, таких як International Rescue Committee (IRC), Catholic Charities та місцеві українські громади.

Результати свідчать про те, що недержавні організації відіграють ключову роль у підтримці українських біженців, надаючи інформацію та

ресурси, які часто недоступні через державні канали. Це підкреслює важливість співпраці між державними та недержавними структурами для забезпечення комплексної підтримки біженців.

7. Які види соціальної підтримки ви отримували (наприклад, фінансова допомога, житло, медичні послуги)?

Респонденти отримували різні види підтримки. Деякі учасники отримували одноразові виплати або короткострокову фінансову підтримку від благодійних організацій. Частина респондентів була розміщена в тимчасових притулках або отримала допомогу в пошуку орендованого житла. Деякі учасники отримували базову медичну допомогу через програми Medicaid або за підтримки благодійних клінік.

Отримана підтримка була різноманітною, але часто обмеженою в часі та обсязі. Це вказує на необхідність розробки довгострокових програм підтримки, які б забезпечували стабільність та сприяли інтеграції біженців у суспільство.

8. Наскільки легко було отримати доступ до цих послуг? З якими труднощами ви стикалися?

Багато учасників стикалися з проблемами розуміння інформації та спілкування з представниками організацій. Деякі респонденти зазначали про складність та тривалість процесу подання заявок на отримання допомоги. Частина учасників не знала про доступні програми або не мала чіткого розуміння, як ними скористатися.

Труднощі в доступі до послуг підкреслюють необхідність покращення інформаційної підтримки та спрощення процедур отримання допомоги. Надання інформації українською мовою та залучення культурних посередників можуть значно полегшити цей процес.

9. Які види соціальної підтримки ви отримували (наприклад, фінансова допомога, житло, медичні послуги)?

Деякі учасники отримували одноразові виплати або короткострокову фінансову підтримку від благодійних організацій. Частина респондентів була

розміщена в тимчасових притулках або отримала допомогу в пошуку орендованого житла. Деякі учасники отримували базову медичну допомогу через програми Medicaid або за підтримки благодійних клінік.

Отримана підтримка була різноманітною, але часто обмеженою в часі та обсязі. Це вказує на необхідність розробки довгострокових програм підтримки, які б забезпечували стабільність та сприяли інтеграції біженців у суспільство.

Загалом, результати інтерв'ю вказують на те, що молоді українські біженці стикаються з низкою викликів під час адаптації в США, особливо в контексті доступу до соціальних послуг та інтеграції в нове суспільство. Покращення інформування та підтримки з боку як державних, так і недержавних організацій може сприяти полегшенню цього процесу.

Для ідентифікації ключових викликів, з якими стикаються українські біженці в США, було проаналізовано наступні Facebook-групи:

1. Українці В США – Ukrainians in USA

Ця приватна група об'єднує українську діаспору в США, а також тих, хто вже перебуває в Америці або планує переїзд. Учасники діляться інформацією про життя в США, надають поради щодо адаптації та підтримують один одного. Група забороняє обговорення політичних та релігійних тем, щоб забезпечити спокійне середовище для спілкування. Пости дозволені українською або англійською мовами. [57]

2. Біженці з України в США

Група створена для обміну порадами, спілкування та пошуку спонсорів. Учасники діляться досвідом, надають рекомендації щодо оформлення документів, пошуку житла та роботи. Група слугує платформою для взаємодопомоги та підтримки серед українських біженців у США. [4]

3. UKRAINIAN AMERICAN COMMUNITY. Українські Американці в США

Публічна група, яка об'єднує українців у США та Канаді, а також їхніх друзів. Метою є обмін новинами та інформацією про Україну, підтримка

української культури, а також обговорення життя, діяльності та бізнесу українців в Америці. Група створена для вільного спілкування українською мовою. [86]

Аналіз зазначених груп виявив наступні ключові виклики, з якими стикаються українські біженці в США. Багато учасників обговорюють труднощі з пошуком доступного та якісного житла, високі ціни на оренду та обмежену кількість варіантів. Часто згадуються проблеми з пошуком роботи, невизнанням українських дипломів та кваліфікацій, а також мовний бар'єр, що ускладнює процес працевлаштування. Багато біженців стикаються з труднощами в спілкуванні та розумінні англійської мови, що впливає на їхню здатність інтегруватися в суспільство, отримувати медичну допомогу та користуватися іншими послугами. Учасники обговорюють складнощі з отриманням медичної допомоги, відсутність медичної страховки та високі витрати на медичні послуги. Біженці відзначають труднощі з адаптацією до нових культурних норм, відчуття ізоляції та брак соціальної підтримки. Обговорюються проблеми з оформленням документів, отриманням легального статусу та розумінням місцевих законів і правил.

Ці виклики підкреслюють необхідність розробки та впровадження програм підтримки, спрямованих на полегшення адаптації українських біженців у США, зокрема в сферах житла, працевлаштування, вивчення мови та доступу до медичних послуг.

Група "Українці В США – Ukrainians in USA" є приватною спільнотою на Facebook, створеною для української діаспори в Сполучених Штатах Америки. Вона об'єднує як тих, хто вже проживає в США, так і тих, хто планує переїзд. Основна мета групи — надання платформи для обміну інформацією, порадами та підтримкою серед українців у США. Група є приватною, що означає, що лише учасники можуть бачити, хто входить до спільноти та які публікації розміщуються. Це забезпечує конфіденційність та безпеку обговорень. [57]

Для збереження спокою в групі всі публікації рекомендується робити

українською або англійською мовами. Це сприяє кращому розумінню та взаємодії між учасниками. Учасники діляться інформацією про життя в США, надають поради щодо адаптації, обговорюють питання, пов'язані з переїздом, працевлаштуванням, освітою та іншими аспектами життя в Америці. Обговорення політичних та релігійних тем не допускаються, щоб уникнути конфліктів та забезпечити дружню атмосферу. Адміністратори групи наголошують на важливості ввічливого та поважного спілкування. Забороняються образи, мова ненависті, булінг та будь-які форми дискримінації. Учасники повинні дотримуватися конфіденційності та не розголошувати приватну інформацію без згоди.

Станом на останні дані, група налічує близько 1,9 тисячі учасників. У групі щодня з'являються нові публікації та обговорення. За останній місяць було розміщено 91 новий пост, що свідчить про активну участь членів спільноти. Група була створена 3 червня 2022 року, що робить її відносно новою, але вже добре організованою та активною спільнотою.

Група "Українці В США – Ukrainians in USA" є важливим ресурсом для українців, які проживають у США або планують переїзд. Вона надає платформу для обміну досвідом, отримання порад та підтримки, сприяючи інтеграції та адаптації українців в американське суспільство. Дотримання правил поведінки та фокус на практичних питаннях робить цю спільноту корисною та безпечною для всіх учасників. [57]

У групі "Українці В США – Ukrainians in USA" учасники активно обговорюють низку проблем, з якими стикаються українські біженці в Сполучених Штатах. Основні теми включають:

1. Пошук житла. Біженці часто стикаються з труднощами в пошуку доступного та якісного житла. Обговорюються високі ціни на оренду, обмежена кількість варіантів та складність у знаходженні житла без кредитної історії або місцевих рекомендацій.

2. Працевлаштування. Учасники діляться досвідом щодо пошуку роботи, зокрема проблемами, пов'язаними з невизнанням українських

дипломів та кваліфікацій, мовним бар'єром та відсутністю місцевого досвіду роботи.

3. Мовний бар'єр. Багато біженців відзначають труднощі в спілкуванні англійською мовою, що впливає на їхню здатність інтегруватися в суспільство, отримувати медичну допомогу та користуватися іншими послугами.

4. Доступ до медичних послуг. Обговорюються складнощі з отриманням медичної допомоги, відсутність медичної страховки, високі витрати на медичні послуги та складність у розумінні місцевої системи охорони здоров'я.

5. Юридичні питання. Учасники діляться інформацією про оформлення документів, отримання легального статусу, розуміння місцевих законів та правил, а також про програми підтримки біженців.

6. Інтеграція в суспільство. Обговорюються культурні відмінності, відчуття ізоляції, брак соціальної підтримки та труднощі в адаптації до нового середовища.

Ці обговорення підкреслюють необхідність розробки та впровадження програм підтримки, спрямованих на полегшення адаптації українських біженців у США, зокрема в сферах житла, працевлаштування, вивчення мови та доступу до медичних послуг.

У групі "Біженці з України в США" на Facebook учасники активно обговорюють різноманітні виклики, з якими стикаються українські біженці в Сполучених Штатах. Основні проблеми включають:

1. Пошук спонсорів та оформлення документів
2. Житло та умови проживання:
3. Працевлаштування та визнання кваліфікацій:
4. Мовний бар'єр та інтеграція:
5. Доступ до медичних послуг та страхування:
6. Юридичні питання та легалізація статусу [4]

Багато учасників стикаються з труднощами у знаходженні спонсорів для участі в програмі "Uniting for Ukraine" (U4U). Обговорюються питання щодо вимог до спонсорів, процесу подання заявок та необхідних документів. Деякі

учасники діляться досвідом успішного знаходження спонсорів через соціальні мережі та спеціалізовані платформи. Учасники обговорюють проблеми з пошуком доступного житла, високі ціни на оренду та обмежену кількість варіантів. Деякі біженці стикаються з труднощами у знаходженні житла без кредитної історії або місцевих рекомендацій. Обговорюються також випадки шахрайства та експлуатації біженців з боку недобросовісних орендодавців або спонсорів. Біженці діляться досвідом пошуку роботи, зокрема проблемами, пов'язаними з невизнанням українських дипломів та кваліфікацій, мовним бар'єром та відсутністю місцевого досвіду роботи. Обговорюються також питання легального працевлаштування та отримання дозволів на роботу. Багато учасників відзначають труднощі в спілкуванні англійською мовою, що впливає на їхню здатність інтегруватися в суспільство, отримувати медичну допомогу та користуватися іншими послугами. Обговорюються можливості участі в безкоштовних або платних курсах англійської мови та програмах адаптації. Учасники обговорюють складнощі з отриманням медичної допомоги, відсутність медичної страховки, високі витрати на медичні послуги та складність у розумінні місцевої системи охорони здоров'я. Деякі біженці діляться інформацією про доступні програми медичного страхування та безкоштовні клініки. Учасники діляться інформацією про оформлення документів, отримання легального статусу, розуміння місцевих законів та правил, а також про програми підтримки біженців. Обговорюються також питання продовження терміну дії гуманітарного пароллю та можливості отримання постійного статусу в США. [8, 67]

Ці обговорення підкреслюють необхідність розробки та впровадження програм підтримки, спрямованих на полегшення адаптації українських біженців у США, зокрема в сферах житла, працевлаштування, вивчення мови, доступу до медичних послуг та юридичної підтримки.

Група "UKRAINIAN AMERICAN COMMUNITY. Українські Американці в США" на Facebook об'єднує українців, які проживають у США та Канаді, а також їхніх друзів. Метою спільноти є обмін новинами та

інформацією про Україну, підтримка української культури, а також обговорення життя, діяльності та бізнесу українців в Америці. [86]

Основні теми обговорень у групі: новини та події в Україні, підтримка України, культурні заходи та події, життя українців в Америці, підтримка новоприбулих.

Учасники активно діляться актуальними новинами з України, обговорюють політичні, економічні та соціальні події, висловлюють свою думку щодо ситуації в країні. Група слугує платформою для організації та координації заходів, спрямованих на підтримку України, таких як благодійні акції, збори коштів, гуманітарна допомога та інші ініціативи. Учасники інформують про культурні події, фестивалі, концерти та виставки, що відбуваються в США та Канаді, спрямовані на популяризацію української культури та традицій. Обговорюються питання адаптації, інтеграції в американське суспільство, досвід працевлаштування, освіти, ведення бізнесу та інші аспекти життя української діаспори. Група надає інформацію та поради для новоприбулих українців, допомагає з пошуком житла, роботи, надає юридичні консультації та підтримку в адаптації до нового середовища.

Учасники діляться досвідом та порадами щодо адаптації до життя в США, обговорюють труднощі, з якими стикаються новоприбулі, та шляхи їх подолання. Обговорюються питання збереження української мови, традицій та культури серед діаспори, а також передача цих цінностей наступним поколінням. Учасники активно обговорюють шляхи допомоги Україні в умовах війни, організовують благодійні заходи, збір коштів та гуманітарної допомоги. Група слугує платформою для обміну інформацією щодо оформлення документів, отримання легального статусу, працевлаштування та інших юридичних аспектів життя в США.

Загалом, група "UKRAINIAN AMERICAN COMMUNITY. Українські Американці в США" є важливим ресурсом для українців у Північній Америці, надаючи підтримку, інформацію та платформу для обміну досвідом та збереження культурної ідентичності.[86]

Аналіз трьох Facebook-груп — "Українці В США – Ukrainians in USA", "Біженці з України в США" та "UKRAINIAN AMERICAN COMMUNITY. Українські Американці в США" — виявив спільні та специфічні виклики, з якими стикаються українські біженці та діаспора в Сполучених Штатах.

Учасники всіх трьох груп обговорюють труднощі з пошуком доступного та якісного житла, високі ціни на оренду та обмежену кількість варіантів. Проблеми з пошуком роботи, невизнанням українських дипломів та кваліфікацій, мовний бар'єр та відсутність місцевого досвіду роботи є загальними темами обговорень. Труднощі в спілкуванні англійською мовою впливають на здатність інтегруватися в суспільство, отримувати медичну допомогу та користуватися іншими послугами. Складнощі з отриманням медичної допомоги, відсутність медичної страховки та високі витрати на медичні послуги є спільними проблемами. Учасники обговорюють культурні відмінності, відчуття ізоляції та брак соціальної підтримки.

Українські біженці та діаспора в США стикаються з низкою спільних викликів, таких як пошук житла, працевлаштування, мовний бар'єр, доступ до медичних послуг та інтеграція в суспільство. Кожна з проаналізованих груп надає платформу для обговорення цих проблем, обміну досвідом та надання підтримки. Водночас, кожна група має свої специфічні акценти та цілі, що відображає різноманітність потреб та інтересів української спільноти в США.

Аналіз ефективності існуючих підходів у соціальній роботі з біженцями виявляє як позитивні аспекти, так і сфери, що потребують удосконалення.

Організації, такі як Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців, Міжнародна організація з міграції та ЮНЕСКО, розробляють стандарти та підходи до соціальної роботи з біженцями, що сприяє узгодженню дій на глобальному рівні. [2]

У США та Канаді значна увага приділяється підготовці соціальних працівників до роботи з біженцями, включаючи навчальні програми, що враховують культурні та етнічні особливості клієнтів. [81]

Соціальна робота з біженцями охоплює різні напрями, такі як

психологічна підтримка, допомога в інтеграції, забезпечення житлом та працевлаштуванням, що сприяє всебічній підтримці клієнтів.

Необхідно враховувати унікальні потреби кожного біженця, зокрема культурні, мовні та психологічні особливості, для забезпечення ефективної допомоги. Соціальні працівники потребують постійного навчання та підвищення кваліфікації, особливо в умовах змінних міграційних потоків та нових викликів. Важливо активніше залучати місцеві громади до процесу інтеграції біженців, що сприятиме взаєморозумінню та соціальній згуртованості. Необхідно впроваджувати системи моніторингу та оцінки ефективності програм соціальної роботи з біженцями для виявлення недоліків та впровадження коректив.[2]

Загалом, ефективність соціальної роботи з біженцями залежить від адаптивності підходів, професійної підготовки фахівців та активної участі всіх зацікавлених сторін у процесі інтеграції.

3.2. Рекомендації щодо використання інноваційних методів соціальної роботи у сфері соціального захисту біженців: інтеграція цифрових технологій та дистанційних послуг

Інноваційні методи соціальної роботи, зокрема інтеграція цифрових технологій та дистанційних послуг, є ключовими для ефективної підтримки біженців у сучасних умовах. Нижче наведено повний опис рекомендацій, які спрямовані на вдосконалення соціальної роботи з біженцями.

Одним із важливих підходів є створення універсальних цифрових платформ, які об'єднують доступ до різних соціальних послуг в одному місці. Такі платформи можуть включати функції реєстрації, відстеження заявок на допомогу, консультування з різних питань (житло, освіта, працевлаштування) та отримання психологічної підтримки. Використання мобільних додатків дозволить біженцям отримувати інформацію про послуги в реальному часі, що підвищить ефективність реагування на їхні потреби. Успішна реалізація таких

рішень можлива завдяки партнерству між державними установами, неурядовими організаціями та міжнародними агентствами.

Дистанційне консультування є ще однією інноваційною складовою, яка може охоплювати різні аспекти адаптації біженців. Онлайн-консультації забезпечують можливість спілкування з фахівцями у сфері психології, працевлаштування чи соціальної інтеграції, не обмежуючи доступ географічним фактором. Платформи для проведення вебінарів та онлайн-тренінгів сприятимуть розвитку професійних навичок біженців, а також допоможуть їм інтегруватися на ринок праці.

Особливу увагу слід приділити використанню штучного інтелекту для персоналізації соціальних послуг. Чат-боти можуть стати ефективним інструментом для оперативного реагування на запити біженців, наприклад, надавати інформацію про найближчі центри допомоги або роз'яснювати складні юридичні питання. Аналіз даних за допомогою систем штучного інтелекту дозволить прогнозувати потреби біженців та адаптувати програми підтримки до змінюваних обставин.

Освіта є одним із ключових елементів інтеграції, тому важливо впроваджувати освітні можливості у цифровому форматі. Онлайн-курси для вивчення мови країни перебування, професійні курси та програми підвищення кваліфікації допоможуть біженцям розширити свої можливості для працевлаштування та адаптації до нового середовища. Додатково слід організувати навчання цифровій грамотності, щоб забезпечити рівний доступ до сучасних технологій.

Ще одним важливим аспектом є забезпечення доступу до необхідних пристроїв, таких як смартфони або планшети, адже без цього повноцінна участь у цифрових програмах неможлива. Навчальні програми для біженців мають включати основи роботи з технологіями, щоб мінімізувати бар'єри у використанні онлайн-послуг.

У цьому контексті надзвичайно важливо посилити співпрацю з міжнародними організаціями, які мають досвід у впровадженні цифрових

рішень для підтримки біженців. Партнерства з такими структурами, як ООН чи Міжнародна організація з міграції, допоможуть залучити додаткові ресурси та ноу-хау, що сприятиме масштабуванню програм.

Забезпечення ефективності впроваджених рішень вимагає регулярного моніторингу та оцінки. Отримання зворотного зв'язку від біженців про зручність і ефективність цифрових послуг дозволить своєчасно коригувати програми. Аналіз даних і відстеження результатів також забезпечить адаптацію соціальних послуг до змінюваних потреб біженців.

Таким чином, інтеграція цифрових технологій у соціальну роботу є перспективним напрямом, який може значно підвищити якість надання послуг, полегшити адаптацію біженців та забезпечити їхню інтеграцію до нового середовища.

Інноваційні методи соціальної роботи з біженцями, зокрема інтеграція цифрових технологій та дистанційних послуг, дозволяють значно покращити їхню адаптацію в новому середовищі. Одним із перспективних напрямків є розробка інтерактивних платформ, що забезпечують доступ до освітніх ресурсів, таких як курси з вивчення мов, професійне навчання та підтримка у працевлаштуванні. Завдяки використанню відеоуроків, симуляцій реальних ситуацій і консультацій із менторами, такі платформи сприяють розвитку навичок і покращенню якості життя біженців.

Важливим кроком є впровадження мобільних додатків для моніторингу здоров'я, які надають можливість отримувати онлайн-консультації з лікарями, записуватися на прийом, а також використовувати інтерактивні вправи для зниження рівня стресу. Це сприяє не лише фізичному, а й психологічному добробуту біженців. Паралельно можна організовувати віртуальні спільноти підтримки, де учасники можуть обмінюватися досвідом, отримувати поради від фахівців і знаходити емоційну підтримку.

Додатково важливими є модульні онлайн-програми з інтеграції, які навчають біженців їхніх прав, місцевих культурних особливостей, основ фінансової грамотності та методів взаємодії з державними установами. Ці

курси допомагають зменшити культурні та адміністративні бар'єри. Водночас геолокаційні сервіси у мобільних додатках спрощують пошук найближчих центрів допомоги, медичних установ та освітніх закладів.

Інтеграція цифрових технологій охоплює також створення спеціалізованих платформ для пошуку роботи, які враховують специфічні потреби біженців, такі як мовні бар'єри чи відсутність офіційних документів. Це дозволяє полегшити їхній доступ до ринку праці. Використання цифрових гаманців для виплат фінансової допомоги сприяє спрощенню процесу її отримання навіть для осіб без банківських рахунків.

Новітні технології, такі як віртуальна реальність (VR), відкривають додаткові можливості для інтеграції. Наприклад, симуляція співбесід або взаємодії з державними установами у віртуальному середовищі допомагає біженцям краще підготуватися до реальних викликів. Додатково, автоматичні мовні перекладачі у додатках усувають комунікаційні бар'єри, що значно полегшує процес адаптації.

Для дітей і підлітків розробка інтерактивних освітніх програм, зокрема ігрових платформ, допомагає їм адаптуватися до школи та нового середовища, сприяючи їхній психологічній стабільності та успішній соціалізації. Таким чином, використання цифрових технологій у роботі з біженцями сприяє не лише задоволенню базових потреб, але й створює умови для розвитку, інтеграції та активної участі в новому суспільстві.

Нами було розроблено кілька практичних ініціатив, які після проведеного дослідження розпочато впровадження. Було створено посібник, який містить корисні контакти, платформи, програми та ресурси, що стануть у пригоді українським біженцям. Цей посібник було розповсюджено у електронному форматі через групи, телеграм канали для біженців та його також можливо розповсюджувати у друкованому форматі через місцеві громадські центри, шелтери та гуманітарні організації. (Див.Додаток В)

Окрім цього, використовувалася можливість підтримувати інформаційний зв'язок із біженцями за допомогою груп та платформ

платформи у соціальних мережах з метою надання актуальної інформації, обміну новинами та надання практичної підтримки. Для підвищення обізнаності серед біженців організовано онлайн-консультації від тих, хто фахово орієнтується у проблемних питаннях на волонтерських засадах, це було здійснено у форматі - онлайн – зустрічей в Zoom. Під час таких заходів розповідали про можливості адаптації, використання цифрових інструментів для навчання чи працевлаштування, а також доступні юридичні чи соціальні сервіси.

Також було налагоджено співпрацю з волонтерськими організаціями для подальшої підтримки напрацьованих ініціатив. Запропоновано їм впровадити результати дослідження, інтегрувавши інноваційні підходи до своїх програм.

Для забезпечення мовної та освітньої підтримки було запропоновано організацію курсів англійської мови для біженців, які вестимуть такі самі біженці на волонтерських засадах, це допоможе одночасно і здійснювати підтримку і набувати нових знань, дасть змогу новоприбулим адаптуватися до нового середовища та покращити свої шанси на працевлаштування.

Висновок до третього розділу

Розділ 3 дослідження висвітлює виклики, з якими стикаються українські біженці у США, та аналізує ефективність програм соціальної підтримки. Використано комплексний підхід до збору даних, включаючи анкетування, інтерв'ю та аналіз соціальних мереж, що дозволило визначити ключові проблеми: мовний бар'єр, труднощі з працевлаштуванням, висока вартість житла, обмежений доступ до медичних послуг та складнощі інтеграції в суспільство. Відсутність інформації про програми підтримки та складність бюрократичних процедур ускладнюють ситуацію.

Соціальні мережі стали важливим джерелом інформації та підтримки для біженців, а основні обговорення зосереджені навколо житла, роботи, освіти та медичних послуг. Лише 16% респондентів відчують повну

інтеграцію, а половина планує повернення до України після завершення війни, залежно від безпеки та економічних умов.

Рекомендації зосереджені на інтеграції цифрових технологій у соціальну роботу: створенні платформ для доступу до послуг, мобільних додатків для моніторингу здоров'я, мовних курсів та перекваліфікації. Використання інновацій, таких як штучний інтелект, допоможе підвищити ефективність підтримки. Розроблені ініціативи, як-от інформаційні посібники та онлайн-консультації, вже реалізуються, що сприяє поліпшенню адаптації біженців та визначає напрямки для вдосконалення соціальної роботи.

ВИСНОВКИ

Загальні висновки першого розділу підкреслюють важливість комплексного підходу до аналізу становища українських біженців. Дослідження довело, що соціальний захист цієї категорії населення є багатогранним процесом, який потребує адаптації існуючих політик до сучасних викликів. Вивчення законодавчої бази, міжнародних програм допомоги та роботи неурядових організацій свідчить про зусилля, спрямовані на забезпечення прав та потреб біженців.

Водночас, дослідження виявило наявність прогалин у забезпеченні координації між державними та недержавними структурами, що ускладнює доступ до послуг. Аналіз показав, що більшість підтримки орієнтована на короткострокову допомогу, тоді як довгострокові рішення, спрямовані на сталу адаптацію та інтеграцію, залишаються недостатньо реалізованими.

Значна увага у розділі приділена ролі міжнародних організацій у вирішенні проблем міграції. Їх участь є ключовою у створенні програм підтримки, проте ефективність реалізації залежить від локальних ініціатив. Це підтверджує необхідність тіснішої співпраці між усіма рівнями управління.

Аналіз соціально-економічного становища та соціального захисту українських біженців за кордоном у другому розділі засвідчив значний прогрес у забезпеченні їх базових потреб, адаптації до нових умов життя та поступовій інтеграції у суспільства країн перебування. Після масового від'їзду з України через повномасштабне вторгнення, переважна більшість біженців у Європі отримала статус тимчасового захисту, що гарантує доступ до медичних послуг, освіти, ринку праці та соціальних виплат. Однак, у 2023 році спостерігалось суттєве скорочення рівня допомоги в багатьох країнах, таких як Польща, Чехія, Італія та Норвегія, що створює нові виклики для соціальної інтеграції.

Соціально-економічне становище біженців продемонструвало позитивні

зміни, зокрема зниження рівня бідності та зростання частки осіб, які здатні забезпечувати базові потреби за рахунок власних доходів. Це частково пов'язано зі збільшенням зайнятості серед біженців, зокрема у країнах, що надають підтримку в інтеграції до ринку праці через мовні курси, перекваліфікацію або навчання. Водночас, значна частина працевлаштованих працює не за фахом, хоча ця частка поступово зменшується.

Процес соціальної інтеграції виявив неоднорідні результати. Близько 80% українських біженців позитивно оцінюють ставлення місцевих жителів у країнах перебування, особливо у суспільствах із високим рівнем культурного різноманіття, таких як Велика Британія, Франція та США. Дружні зв'язки із місцевими мешканцями також демонструють зростання, хоча майже третина респондентів досі не має таких соціальних контактів, що може ускладнювати інтеграцію.

Загалом, аналіз підтверджує, що українські біженці активно адаптуються до нових умов життя, хоча залишаються виклики, пов'язані зі скороченням допомоги, змінами у законодавстві та соціально-культурними бар'єрами. Отримані результати підкреслюють необхідність розробки довгострокових програм підтримки, які включатимуть сприяння працевлаштуванню, соціальній адаптації та інтеграції, а також збереження зв'язків із Україною для поступового повернення біженців у майбутньому.

Розділ 3 емпіричного дослідження становища та соціального захисту українських біженців у США демонструє системний підхід до вивчення викликів, з якими стикаються українці, та оцінки ефективності наявних програм підтримки. Дослідження поєднало кілька методів збору даних, включаючи анкетування, глибинні інтерв'ю та аналіз соціальних мереж, що забезпечило комплексний аналіз проблематики.

Основні результати свідчать про те, що українські біженці в США переважно належать до молодого та середнього віку, мають високий рівень освіти, але стикаються з низкою значних бар'єрів. Серед них: мовний бар'єр, складнощі з працевлаштуванням через невизнання кваліфікацій, високі

витрати на оренду житла, недостатній доступ до медичних послуг, а також проблеми з інтеграцією в американське суспільство. Відсутність інформації про доступні послуги, а також складність бюрократичних процедур посилюють ці труднощі. Однак велика частка респондентів позитивно оцінює можливості навчання, доступ до програм професійного навчання та підтримки.

Дані, отримані з соціальних мереж, таких як Facebook та Telegram, виявили значну активність українських біженців у пошуку інформації та взаємодії для вирішення своїх проблем. Аналіз груп підтвердив, що основними темами обговорення є доступ до житла, працевлаштування, освітні можливості та медичні послуги. Ці результати підкреслюють необхідність посилення інформаційної підтримки та розробки цифрових рішень.

Важливим висновком стало виявлення того, що лише 16% респондентів вважають себе повністю інтегрованими у суспільство США, що підкреслює важливість розробки спеціальних програм інтеграції. Половина біженців планує повернення до України після завершення війни, однак їхнє рішення залежить від безпекової та економічної ситуації.

Запропоновані рекомендації орієнтовані на інтеграцію цифрових технологій у соціальну роботу з біженцями, включаючи створення універсальних платформ для доступу до соціальних послуг, мобільні додатки для моніторингу здоров'я, онлайн-курси для вивчення мови та програм перекваліфікації. Використання інноваційних інструментів, таких як штучний інтелект та віртуальна реальність, допоможе оптимізувати процес адаптації.

Розробка та впровадження ініціатив, зокрема інформаційного посібника, організація онлайн-консультацій і мовних курсів, є реальними кроками, що сприяють поліпшенню ситуації. Таким чином, результати дослідження не лише ілюструють актуальні виклики, але й визначають напрями для вдосконалення соціальної роботи з біженцями, акцентуючи увагу на їхніх реальних потребах та можливостях для інтеграції.

Дослідження становища та соціального захисту українських біженців у

США дозволяє зробити кілька ключових висновків. Більшість біженців належить до молодого та середнього віку, що створює потенціал для інтеграції на ринку праці США, особливо враховуючи їх високий рівень освіти. Значна частина опитаних є сімейними, часто з дітьми, що підкреслює необхідність доступу до якісних освітніх та медичних послуг.

Однією з головних проблем є мовний бар'єр, який ускладнює доступ до послуг, працевлаштування та інтеграцію. Житлове питання залишається гострим через високі ціни на оренду та обмежену доступність соціального житла, тоді як проблеми працевлаштування включають невизнання українських дипломів, дискримінацію та нестачу професійних можливостей. Медична допомога також недоступна для багатьох біженців через відсутність страховки та високі витрати, що доповнюється труднощами інтеграції, зумовленими культурними відмінностями, ізоляцією та недостатньою підтримкою місцевих громад.

Половина опитаних планує повернутися в Україну після завершення війни, але їхнє рішення залежить від безпеки, економічної ситуації та умов життя в Україні. Частина респондентів, однак, не планує повертатися, що вказує на потребу в довгострокових програмах інтеграції.

Інформаційна підтримка є ще однією важливою складовою. Брак знань про доступні програми обмежує можливості біженців, тоді як використання соціальних мереж (Facebook, Telegram) допомагає заповнити цю прогалину, забезпечуючи доступ до інформації та підтримки.

Рекомендації зосереджені на розширенні програм професійного навчання, перекваліфікації та безкоштовних мовних курсів. Інтеграція цифрових технологій, створення універсальних платформ для доступу до послуг і посилення співпраці між державними та недержавними організаціями є ключовими напрямками для вдосконалення підтримки біженців. Дослідження підкреслює необхідність системного підходу, який сприятиме адаптації, інтеграції та задоволенню основних потреб біженців у новому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Агентство ООН у справах біженців (UNHCR) URL: URL: <https://help.unhcr.org/ukraine/uk/> (Дата звернення: 22.04.24)
2. Балогова Б., Ковальчук Ю. Особливості соціальної роботи з біженцями в часі воєнного конфлікту. *Social Work and Education*, Vol. 10, No 4, 2023. С.429-437.
3. Безпалова О. І. Особливості визначення прав біженців у міжнародному законодавстві. Здійснення та захист прав внутрішньо переміщених осіб : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 20 квітня 2017 р.). Ужгород, 2017. С. 10–19.
4. Біженці з України в США URL: https://www.facebook.com/groups/1103279083846932/?utm_source=chatgpt.com
5. Біженці та шукачі захисту в Україні URL: https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2019/06/2019-06-UNHCR-UKRAINE-Refugee-and-Asylum-Seekers-Update-FINAL_UKR.pdf (Дата звернення: 12.12.23)
6. Глобальний договір про біженців URL: <http://surl.li/yzqqgo> (Дата звернення: 01.03.24)
7. Городецький О. О. Міжнародні стандарти захисту біженців та їх основоположні принципи. Право на державне управління : зб. наук. праць. 2020. № 2. С. 62–68.
8. Гуманітарний пароль для українців по програмі Uniting for Ukraine URL: https://visaglobal.com.ua/uk/vizi-v-ssha/uniting-for-ukraine/?utm_source=chatgpt.com (Дата звернення: 12.05.24)
9. Дуля А., Мочалова К. Соціально-педагогічна підтримка українських дітей-біженців в Чеській республіці. Ввічливість. *Humanitas*, 2023. №3. С.23–27.
10. Європейська конвенція про права людини: структури та вплив на держави-члени із особливою увагою на Естонську Республіку. Регіональний

- захист прав людини: європейський досвід та перспективи, Пномпень, 20.02.2013. Університет Паннасастра, Конрад Аденауер. URL: <https://www.etis.ee/Portal/Publications/Display/1329e921-da1d4fc1-8659-88dfc80094f8?lang=ENG> (Дата звернення: 02.04.24)
11. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (Дата звернення: 11.11.23)
12. Життя на паузі: наміри та перспективи біженців з України. Регіональний звіт щодо намірів біженців № 3 лютий 2023р. URL: https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2023/10/UNHCR-LIVES-ON-HOLD-3-INTENTIONS-AND-PERSPECTIVES-OF-REFUGEES-FROM-UKRAINE_Ukr-_final.pdf (Дата звернення: 08.11.23)
13. Залучення біженців і мігрантів після закінчення військових конфліктів URL: <https://cost.ua/zaluchennya-bizhentsiv-i-migrantiv-pislya-zakinchennya-vijskovykh-konfliktiv/> (Дата звернення: 25.04.24)
14. Захист прав людини у ЕС. Протиріччя та виклики Хартії головних прав. Таллінський технічний університет. URL: <https://www.etis.ee/Portal/Publications/Display/51a69d4e-1579410f-9288-f47aec0a24da?lang=ENG> (Дата звернення: 22.08.24)
15. Каліущенко І. М. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб та їх впровадження в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2016. № 2. С. 157–160.
16. Коваленко В.П. Права людини і біженці. Виклад фактів. Всесвітня кампанія за права людини. Х.: Фоліо, 2002. 319 с.
17. Конвенція ООН про статус біженців від 28 липня 1951 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text . Ukraine refugee situation. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (Дата звернення: 30.06.24)
18. Котляр О. Місце в інституту біженців в міжнародному праві. Visegrad Journal on Human Right. 2016. № 6. С. 131–136.
19. Кухтик С.В., Деркаченко Ю.В. Імміграція та адвокація прав біженців і

внутрішньо переміщених осіб : навчальний посібник. Київ : Видавництво «ФОП Голембовська О.О.», 2018. 394 с.

20. Кхасраві О.З. Співвідношення понять «мігрант», «біженець», «переселенець», «внутрішньо переміщена особа». Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2016. № 20. С. 77–80.

21. Левін Р.Л., Яценко Г.Ю. Сприйняття життєвих цінностей українцями та іншими європейцями в контексті проблем інтеграції українських біженців у ЄС. Економіка України. 2022. № 10. С. 51—60.

22. Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри. За ред. Ю.І. Римаренка. К.: Либідь, 2002. 312 с.

23. Мішеніна А. С., Деркаченко Ю. В. Статус біженців в Україні та світі: загальний огляд. Південноукраїнський правничий часопис. Правова система: теорія і практика. 2020. №3. С. 113-119.

24. Ногас Н. Міжнародний захист прав біженців і переміщених осіб. Актуальні проблеми правознавства. 1 (37)/2024. С. 110-116.

25. Ольхович О. В. Підготовка соціальних працівників до роботи з біженцями у вищих навчальних закладах США і Канади : автореф. дис... кандидата пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2008. 240 с.

26. Ортинська Н. В. Правовий статус неповнолітніх: теоретико-правове дослідження : монографія. Львів : СПОЛОМ, 2016. 691 с.

27. Панова Г.В. Історія становлення та розвитку поняття “біженець” відповідно до міжнародно-правової доктрини. Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 28. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. С. 288–295.

28. Перспективи правового статусу українських біженців у Європі після закінчення терміну дії тимчасового захисту URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/perspektyvy-pravovoho-statusu-ukrayinskykh-bizhentsiv-u-yevropi-pislya> (Дата звернення: 07.08.24)

29. Підтримка українців: які країни майже припиняють прийом біженців
URL: <https://mind.ua/openmind/20271891-pidtrimka-ukrayinciv-yaki-krayini-majzhe-pripinyayut-prijom-bizhenciv> (Дата звернення: 22.08.24)
30. Піскун О.С. Статус біженців та інститут притулку у міжнародному праві. Український часопис прав людини. 1997. № 1. С. 44–49.
31. Повернутися чи залишитися? Які чинники впливають на рішення українських біженців URL: <https://voxukraine.org/povernutysya-chy-zalyshytysya-yaki-chynnyky-vplyvayut-na-rishennya-ukrayinskyh-bizhentsiv> (Дата звернення: 05.07.24)
32. Поєдинок О. Р. Інститут міжнародно-правового захисту прав біженців : місце у системі міжнародного права, сучасний стан і перспективи розвитку. Альманах міжнародного права. 2010. № 2. С. 250–262.
33. Поліщук В. А. Соціальна робота з біженцями [Текст] Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І.В. Козубовська. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2016. Вип. 1 (38). С. 215–218.
34. Понад 90% українців вдячні полякам за допомогу і вважають, що Україна повинна шукати компромісів із Польщею. URL: <https://www.sapiens.com.ua/en/publication-single-page?id=297> (Дата звернення: 13.08.24)
35. Послуги та житло: у ЄС назвали проблеми біженців з України. URL: <https://www.dw.com/uk/ukrainski-bizenci-v-es-maut-problemi-z-dostupom-do-publicnih-poslug-ta-zitla-eurofound/a-68725837> (Дата звернення: 29.10.24)
36. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 8 липня 2011 року. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 16. Ст. 146.
37. Протокол щодо статусу біженців від 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_363#Text (Дата звернення: 20.10.23)
38. Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо внутрішньо переміщених осіб від 05 квітня 2006 року. URL:

<https://rm.coe.int/16806b5ab1> (Дата звернення: 20.10.23)

39. Роль близьких осіб із США в переселенні біженців URL: https://www.settlein.us/sites/default/files/2024-08/Ukrainian_Role-of-the-U.S.-Tie_fact-sheet-low-res.PDF (Дата звернення: 29.09.24)

40. Ручка А. Цінності та ціннісні зміни в новітній історії України. Інститут соціології НАН України. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 років незалежності. 2021. Вип. 8 (22). 620 с.

41. Рущенко І.П. Великий вихід українського народу (феномен переміщених осіб 2022 року). Український соціум. 2022. № 2(81). С. 155—168.

42. Свящук А.Л. Проблеми прав біженців та виклики сучасності: навчальний посібник. Харків : Видавництво «ФОП Голембовська О.О.», 2018. 321 с.

43. Сироїд Т.Л. Міжнародно-правове підґрунтя регулювання статусу біженців і вимушених переселенців: реалії та перспективи. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право», 2017. №24, С.154-157.

44. Соціальний захист в Україні: потреби сьогодення та майбутнього URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099619207072274787/pdf/IDU0fe48456809002046840bec102d3ffc294158.pdf> (Дата звернення: 23.09.24)

45. Статут Управління Верховного комісара ООН у справах біженців: Резолюція Генеральної асамблеї ООН від 14 грудня 1950 року № 428(V). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_277/card6#Public (Дата звернення: 25.04.24)

46. Труднощі адаптації закордоном: як допомогти дитині?. Освіторія. URL: <https://osvitoria.media/opinions/trudnoshhi-adaptatsiyi-zakordonom-yak-dopomogty-dytyni/> (Дата звернення: 21.05.24)

47. У Мінсоцполітики закликали створювати «дружні сервіси» для повернення біженців з-за кордону URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3928599-u-minsocpolitiki-zaklikali-stvoruvati-druzni-servisi-dla-povernenna-bizenciv-zza-kordonu.html> (Дата звернення: 10.04.24)

48. УВКБ ООН оновлює дані про біженців з України, які відображають останні переміщення URL: https://www.unhcr.org/ua/46047-unhcr-updates-ukraine-refugee-data-reflecting-recent-movements_ua.html (Дата звернення: 12.06.24)
49. Угода про скасування віз для біженців URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU59005> (Дата звернення: 22.10.24)
50. Українська діаспора в Ірландії URL: <https://www.facebook.com/groups/483278589959793/> (Дата звернення: 21.01.24)
51. Українські біженці війни в Європі: між інтеграцією та поверненням <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/ukrayinski-bizhentsi-viyny-v-yevropi-mizh-intehratsiyeyu-ta> (Дата звернення: 24.02.24)
52. Українські біженці у США: коли система прийому дає збої URL: <https://www.dw.com/uk/ukrainski-bizenci-u-ssa-koli-sistema-prijomu-dae-zboi/a-65390050> (Дата звернення: 23.01.24)
53. Українські біженці. Майбутнє за кордоном та плани на повернення. Аналітична записка. Центр економічної стратегії. 2024.104с.
54. Українські діти потребують психологічної допомоги. Освітній Омбудсмен України. URL: <https://eo.gov.ua/ukrainski-dity-potrebuiut-psykholohichnoi-dopomohy/2022/05/10/> (Дата звернення: 25.02.24)
55. Українсько-американська координаційна рада URL: https://www.facebook.com/@UACCusa?locale=uk_UA (Дата звернення: 21.01.24)
56. Українсько-американський дім (UA House) URL: https://www.facebook.com/uahouseca?locale=uk_UA (Дата звернення: 21.01.24)
57. Українці В США URL: https://www.facebook.com/groups/597013013779643/?locale=uk_UA (Дата звернення: 21.01.24)
58. Філатов В. В. Міжнародно-правове регулювання захисту переміщених осіб в умовах перехідного правосуддя. Юридичний вісник. 2022. № 3. С. 161–167.

59. Хлівнюк Т. П. Міграційний чинник зниження стійкості інституту соціальної держави. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, 2021, №3 (11), С.256-270
60. Хлівнюк Т. П. Оцінка впливу імміграції на соціальну державу: концептуальні підходи та практичний вимір. Літопис Волині, 2021, №25, С.126-130.
61. Хлівнюк, Т. П. Соціальний захист мігрантів в умовах синхронного впливу глобальних викликів та кризи інституту соціальної держави. Держава і право, 2021. №90, 179-189.
62. Чеська Республіка та Україна. Український соціологічний портал. URL: <https://usp-ltd.org/?s=%D0%B1%D1%96%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96> (Дата звернення: 28.10.24)
63. Чому США посилюють перевірки анкет українців та що чекатиме біженців у країні? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukraiyci-usa-u4u-novi-pravya/32477737.html> (Дата звернення: 31.03.24)
64. Чуєнко В.І. Принципи міжнародно-правового статусу біженців. Право та інновації. 2018. № 2. С. 111–118.
65. Шестакова Н.О. Основні аспекти визначення поняття «біженець» в міжнародному праві. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки». 2015. № 2 (7). С. 26–30.
66. Що мають знати біженці в США про цифрові технології URL: https://www.settlein.us/sites/default/files/2024-08/Ukrainian_Digital-Awareness-for-Refugees_factsheet-low-res.PDF (Дата звернення: 21.10.24)
67. Як і де знайти спонсора для United for Ukraine? URL: <http://surl.li/qphiif> (Дата звернення: 11.09.24)
68. Якимчук М.Ю., Соломко С.С., Самороков В.О. Правовий статус українських біженців у країнах Європи. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». Розділ хі. Міжнародне право С. 619-625

69. Яку допомогу можуть отримати українські біженці в США URL: <https://fact-news.com.ua/yaku-dopomohu-mozhut-otrymaty-ukrainski-bizhentsi-v-ssha> (Дата звернення: 2.09.24)
70. About internally displaced persons. OHCHR. URL: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/srinternally-displaced-persons/about-internally-displaced-persons> .
71. Aikaterini Oikonomou and Agapi Kandylaki. Critical Social Work and Unaccompanied Refugee Minors' Social Inclusion: An Example of Critical Best Practice URL: https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/2023-08/oikonomoua.etal_.2023.criticalsocialworkandunaccompaniedrefugeeminorssocialinclusion-changes_2.pdf
72. Bager, L., Laursen, T.M., Palic, S., Nordin, L. and Thøgersen, M. (2022) Adverse childhood experiences among children of parents who are refugees affected by trauma in Denmark: a register-based cohort study, *The Lancet Public Health*, 2022. №7(10): 825–33
73. BAMF (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge) Migrationsbericht des Bundesamtes für Migration und Flüchtlinge im Auftrag der Bundesregierung (Migrationsbericht 2015, p. 272), Bundesministerium des Innern (BMI) URL: www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2015.html?nn=403964.
74. Charlotte Williams. Refugees, Migration and Social Work. URL: <https://journals.sagepub.com/page/jsjw/collections/editors-choice/refugees-migration-social-work>
75. Housing conditions in Palestinian refugee camps, Jordan. Юридична школа Хаддерсфілда. URL: <https://pure.hud.ac.uk/en/publications/housing-conditions-in-palestinianrefugee-camps-jordan>
76. Human Rights–Based Social Work Practice with Immigrants and Asylum Seekers in a Legal Service Organization URL: <http://surl.li/ojeily>
77. Immigrant Porada | Група | Українці в США URL: https://www.facebook.com/groups/iporada.usa/?locale=uk_UA

78. Immigration social work services: ISWS URL: <https://isws-ltd.co.uk/>
79. Migrant domestic workers in the united kingdom: exclusions, exemptions and rights. URL: <https://www.ucc.ie/en/media/academic/law/ccjhr/publicationsseptember2018/CCJHRUKMigrantDomesticWorkersProjectApril2012.pdf>
80. OAU Convention governing the specific aspects of refugee problems in Africa on 20 June 1974. URL: <https://www.unhcr.org/about-us/background/45dc1a682/oau-convention-governing-specific-aspects-refugeeproblems-africa-adopted.html>
81. Odisee University College organized a summer school: Refugee children and families in Europe. URL: <https://www.archive2.eassw.org/refugee-children-and-families-in-europe-social-work-and-counselling/>
82. Social impact of migration: Addressing the challenges of receiving and integrating Ukrainian refugees URL: <http://surl.li/ewxaki>
83. Social inclusion of refugees via family centres? A qualitative longitudinal research study on challenges in social work URL: <https://bristoluniversitypressdigital.com/view/journals/eswr/1/2/article-p147.xml>
84. Social work in refugee centres in Poland URL: https://www.hf.uni-koeln.de/data/lfeusa/File/SocMag/May2015-Prusinowska__Magdalena-Social_work_in_refugee_centres_in_Poland.pdf.
85. The Practical Guide to Humanitarian Law. Doctors without borders. URL: <https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/refugees/>
86. Ukrainian american community URL: https://www.facebook.com/UACCMN?locale=uk_UA
87. Ukrainian.us Official URL: <https://ukrainian.us/>
88. Working with Refugees A guide for Social Worker URL: <https://www.startts.org.au/media/Resource-Working-with-Refugees-Social-Worker-Guide.pdf>